

Mirjam Jääskeläinen ja Anu Leinonen

PERHETYÖ LAPSEN NÄKÖKULMASTA
5–7 –vuotiaiden lasten kokemuksia perhetyöstä
ja osallisuudestaan perhetyöhön

Opinnäytetyö
Sosionomi (AMK)

2017

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Mirjam Jääskeläinen ja Anu Leinonen	Sosionomi (AMK)	marraskuu 2017
Opinnäytetyön nimi		61 sivua 2 liitesivua
Perhetyö lapsen näkökulmasta 5-7 –vuotiaiden lasten kokemuksia perhetyöstä ja osallisuudesta perhetyöhön		
Toimeksiantaja		
Kouvolan kaupunki/ Perhetyö ja lapsiperheiden kotipalvelu		
Ohjaaja		
Lehtori Eija Vikman		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus, jonka tavoitteena oli selvittää kouvolaisten alle kouluikäisten lasten kokemuksia perhetyöstä ja sitä, kuinka hyvin lapset kokevat olevansa perhetyössä osallisina. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuoda lasten ääni esille heitä koskevassa asiassa. Tavoitteena oli saada tutkimustulosten perusteella kehitysideoita Kouvolan alueen perhetyöntekijöille.</p> <p>Tutkimuksemme kohteena olivat Kouvolan kaupungin lapsiperhetyön asiakkaina olevat perheet, joilla oli haastatteluhetkellä asiakkuus perhetyöhön. Kohderyhmään kuuluivat kansainväliset kouvolaalaiset lapset, jotka olivat iältään 5–7-vuotiaita. Tutkimuskirje lähetettiin 15 perheelle, joista tutkimukseen osallistui neljä lasta.</p> <p>Tutkimus toteutettiin avoimella haastattelulla ja aineiston analysointimenetelmänä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Haastattelut tehtiin kesäkuun alussa 2017 ja lapset haastateltiin peräkkäisinä päivinä. Litteroinnit tehtiin heti kaikkien haastatteluiden ollessa valmiita. Aineistoa analysoitiin jaottelomalla vastaukset tutkimuskysymysten mukaisesti, jolloin saatiin selville lasten kokemukset perhetyöstä ja sen osallisuudesta. Tutkimuskysymykset olivat: Millaisena lapset perhetyön kokevat? Millaisia kokemuksia lapsilla on osallisuudesta perhetyöhön?</p> <p>Tutkimustuloksista ilmenee, että lapset kokevat perhetyön olevan perheessä hyvä asia ja he kokevat olevansa osallisina päätöksenteossa. Yksi lapsista kertoi kokevansa, että sisarus sai aina päättää tekemisen kohteen. Lasten kertomassa korostuvat perhetyöntekijän kanssa vietetty aika, leikki, leikin valinta ja ulkoilu. Lapset toivoivat enemmän ulkoilua ja kahdenkeskistä aikaa perhetyöntekijän kanssa.</p> <p>Tutkimus toi tärkeää tietoa lasten näkemyksistä perhetyöstä. Tutkimustuloksia on tarkoitus hyödyntää perhetyöntekijöiden työn kehittämiseen lasten näkökulma huomioiden. Lapsilähtöisyys ja lapsen kuuleminen ovat tärkeä osa kaikessa lasten kanssa tehtävässä työssä.</p>		
Asiasanat		
perhetyö, lapsi, lasten haastattelu, lapsen osallisuus		

Author (authors)	Degree	Time
Mirjam Jääskeläinen and Anu Leinonen	Bachelor of Social Services	November 2017
Thesis Title Family Work from the Child's Point of View 5 to 7 year-old Children's Experiences of Family Work and of the Part of the Family Work		61 pages 2 pages of appendices
Commissioned by The family work of the town of Kouvola and the home help service of families with children		
Supervisor Eija Vikman, Lecturer		
<p>Abstract</p> <p>The thesis was a qualitative study, the objective of which was to clarify experiences of the under school-age children from the town of Kouvola and how well the children experience that they participate in the family work. The purpose of the study was to bring out the children's voice in the matter concerning them. The objective was to get development ideas on the basis of the research results to the family workers of the area of Kouvola.</p> <p>The target of our study were families, who were customers at the family work of the town of Kouvola at the time the interviews were made. The target group included the Finnish-speaking children from Kouvola, who were between 5 to 7 years old. 15 families, from which four children participated in the study, were sent the study letter.</p> <p>The study was carried out with an open interview and a material-led content analysis was used as an analysis method of the material. The interviews were made at the beginning of June 2017 and the children were interviewed during consecutive days. The transcriptions were made immediately when all the interviews were finished. The material was analysed by dividing the answers according to the study questions, in which case the children's experiences of family work and of its part were found out. The study questions were: What do the children experience as family work? What kind of experiences do the children have of their part to the family work?</p> <p>In the research, results show that the children experience, that the family work is a good matter in the family and that they experience that they participate in the decision-making. One of the children had the experience that the sibling was always allowed to decide the target of the doing. The subjects of which the children talked about, were the bilateral time with the family worker, play, the choice of what to play and outdoor recreation. The children hoped for more outdoor recreation and for bilateral time with the family worker.</p> <p>The study brought important information about the children's views on the family work. It is intended to utilize the children's point of views for the developing of the family workers' work paying attention to the research results. The child-led work orientation and the hearing of the child are important part of everything in the work which is done with the children.</p>		
<p>Keywords</p> <p>family work, child, children's interview, the child's part</p>		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	8
2.1	Tutkimuskysymykset	8
2.2	Tutkimuksen tilaaja ja kohderyhmä	8
3	AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET PERHETYÖSTÄ.....	9
4	PERHETYÖ JA LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELU KOUVOLASSA	12
5	PERHETYÖ	13
5.1	Ehkäisevä perhetyö.....	16
5.2	Varhainen tuki	17
5.3	Perhetyön prosessi.....	18
5.3.1	Aloituvaihe	20
5.3.2	Toteutusvaihe.....	20
5.3.3	Päätyminen	21
6	LAPSI ASIAKKAANA PERHETYÖSSÄ.....	21
6.1	Lapsi ja hyvinvointi	21
6.2	Perhe.....	22
6.3	Lapsilähtöisyys	23
6.4	Lapsen osallisuus.....	24
7	LAPSI OSALLISENA TUTKIMUKSESSA.....	26
7.1	Lasten haastattelu	26
7.2	Haastattelu ympäristö.....	28
8	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	29
8.1	Laadullinen tutkimusmenetelmä	32
8.2	Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä	33
8.3	Avoin haastattelu.....	35

8.4	Tutkimusaineiston analysointi	36
9	TUTKIMUSTULOKSET	38
9.1	Lasten kokemukset perhetyöstä.....	39
9.2	Yhdessä tekeminen.....	40
9.3	Lasten kokemukset osallisuudestaan perhetyöhön	42
9.4	Toiveet perhetyöntekijöille	44
9.4.1	Ulkoilu.....	44
9.4.2	Kahdenkeskinen aika	46
10	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	47
11	TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	51
12	TUTKIMUKSEN RELIABILITEETTI JA VALIDITEETTI.....	54
13	POHDINTA.....	55
	LÄHTEET	58
	LIITTEET	
	Liite 1. Kirje vanhemmille	
	Liite 2. Kirje lapselle	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme käsittelee lasten kokemuksia ja näkemyksiä perhetyöstä ja sitä, kuinka he ovat siinä osallisina. Aiheen valintaan vaikutti oma kiinnostuksemme ja arvostuksemme perheiden hyvinvoinnin eteen tehtävää ehkäisevää työtä kohtaan. Perhetyöstä on tehty aikaisemmin erilaisia opinnäytetöitä ja tutkimuksia, mutta lapsen näkökulma, varsinkin alle kouluikäisen, ei ole ollut niissä keskiössä.

Lapsen hyvinvointi on perhetyössä keskeinen tavoite, joten on tarkoituksenmukaista kuulla nimenomaan lasten kokemuksia aiheesta ja saada heidät osallisiksi heitä koskevassa asiassa. Osallisuus näkyy myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa, johon on kirjoitettu, että lapsilla on oikeus osallistumiseen, erityiseen suojeluun ja huolenpitoon sekä hyviin palveluihin. YK-sopimus velvoittaa selvittämään lasten ja nuorten mielipiteitä sekä huomioimaan niitä päätöksenteossa, jotta heille pystytään takaamaan tuki ja laadukkaat palvelut. (THL 2016.) Lastensuojelulain mukaan lapsia tulee kohdella tasa-arvoisesti yksilöinä ja heidän on saatava vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla (Kananaja ym. 2017, 229).

Sosiaalihuoltolain 5 pykälässä puhutaan lapsen edusta, joka on ensisijaisesti otettava huomioon kaikissa lasta koskevissa sosiaalihuollon toiminna lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti. Sosiaalihuoltolaki korostaa lapsen kehitystä edistävää tavoitetta, jossa on tärkeää huomioida lapsen oma osallistuminen ja vaikuttaminen hänen omissa asioissaan. (STM 2016 Sosiaalihuoltolaki — soveltamisopas, 17.) On kuultava lasten ääntä: mitä ajatuksia, tunteita tai kokemuksia heillä on? Mitä lapset toivovat kanssaan työskentelevältä perhetyöntekijältä? Miten lapset haluaisivat perhetyöntekijän toimivan?

Susanna Helavirran (2007) kirjoittamassa artikkelissa, Lasten tutkimushaastattelu — Metodologista herkistymistä, joustoa ja tasapainottelua, käy ilmi, että lasten mahdollisuuksia tulla keskustelujen osapuoliksi ja tietoja antaviksi henkilöiksi pidetään tärkeänä yhteiskuntatieteellisen lapsuustutkimuksen ja lapsen oikeuksia korostavan ajattelun myötä. Helavirta haastatteli seitsemää lastensuojelun asiakkaana olevaa lasta oman väitöstutkimuksensa osana. Artikkelin

mukaan lasten näkökulmat, erityisesti kotona asuvien avoimuudellisen tuen piirissä olevien, ovat jääneet vähäiselle huomiolle käytännön työssä sekä sosiaalityön kentällä.

Lapsinäkökulmaisen tutkimuksen tavoitteena on lasten näkökulmien ja heidän tuottaman tiedon selvittäminen. Lasten viestit kuunnellaan sekä kokemukset ja näkökulmat nostetaan esiin ja analysoidaan niiden sosiaalisia, yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja historiallisia yhteyksiä. Lapsinäkökulma on esillä tutkimusprosessin joka vaiheessa, joita ovat tutkimustehtävän ja kysymysten muotoilu, tutkimusmenetelmän valinta, aineiston tuottaminen, analyysi ja johtopäätökset. (Karlsson 2012, 23—24.) Haluamme omassa opinnäytetyössämme saada lasten äänen kuuluville ja antaa tilaa lasten yksilöllisille kokemuksille perhetyöstä. Tutkimuksen aihe on ajankohtainen, tarpeellinen ja mielenkiintoinen, sillä lasten näkökulmaa perhetyöstä on tutkittu vähän.

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää kouvolaisten alle kouluikäisten lasten kokemuksia perhetyöstä ja siitä, kuinka hyvin lapset kokevat olevansa osallisina perhetyössä. Tavoitteena on saada samalla kehitysideoita perhetyöntekijöille saatujen tulosten perusteella. Opinnäytetyön tilaajana on Kouvolan kaupungin perhetyö ja lapsiperheiden kotipalvelu. Tutkimuksemme kohteena ovat Kouvolan kaupungin perhetyön asiakkaina olevat perheet, joilla on haastatteluhetkellä asiakkuus perhetyöhön. Kohderyhmään kuuluvat kansuomalaiset kouvolaalaiset lapset, jotka ovat iältään 5–7-vuotiaita. Tutkimuksen lähestymistapana on laadullinen tutkimus, aineistonkeruumenetelmänä avoin haastattelu ja analyysimenetelmänä aineistolähtöinen sisällönanalyysi.

Aloitamme työmme kertomalla tutkimuksemme tarkoituksesta ja tavoitteista sekä esittelemme tutkimuskysymykset ja kohderyhmän. Teoreettisessa viitekehityksessä avaamme työhömmme liittyviä käsitteitä, kuten perhetyö, lapsen osallisuus ja lasten haastattelu. Tutkimuksen toteutuksessa kerromme opinnäytetyön vaiheista haastatteluista tulosten analysointiin. Tämän jälkeen vuorossa ovat lasten haastatteluiden tulokset ja niistä tekemämme johtopäätökset. Lopuksi pohdimme tutkimuksemme eettisyyttä ja luotettavuutta sekä työskentelyämme aiheen parissa.

2 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää, millaisia kokemuksia lapsilla on perhetyöstä, ja kuinka he kokevat olevansa perhetyössä osallisina. Tarkoituksemme oli saada mahdollisimman paljon tietoa lasten kokemuksista perhetyöstä ja tulosten perusteella tuottaa tietoa perhetyöntekijöiden työn kehittämisen avuksi.

Lähdimme tutkimuksessamme siitä, ettei meillä ollut tarvetta tietää perheen asiakkuuden syitä, sillä se ei ollut tutkimuksellinen kiinnostuksen kohteemme. Haastattelimme lapsia heitä kunnioittaen ja heidän kokemuksiaan arvostaen. Haastattelimme heitä myös leikin avulla, sillä uskoimme sen vaikuttavan vapauttavana tekijänä haastattelutilanteessa. Halusimme saada selville lasten kokemuksiin perustuvaa tietoa perhetyön toiminnasta ja olimme aidosti kiinnostuneita heidän ainutkertaisista kokemuksistaan ja näkemyksistään.

2.1 Tutkimuskysymykset

- Millaisena lapset perhetyön kokevat?
- Millaisia kokemuksia lapsilla on osallisuudesta perhetyöhön?

2.2 Tutkimuksen tilaaja ja kohderyhmä

Kun esitimme ideamme tehdä opinnäytetyö perhetyöhön liittyen, vastaava ohjaaja innostui asiasta ja ehdotti, että tutkisimme perhetyötä lasten näkökulmasta. Tilaajana on Kouvolan kaupungin perhetyö ja lapsiperheiden kotipalvelu. Maaliskuussa 2017 allekirjoitimme sopimuksen opinnäytetyöstä Katriina Peltö-Huikon kanssa ja aiheellemme myönnettiin tutkimuslupa.

Tutkimuskohteenamme olivat Kouvolan kaupungin perhetyön asiakkaina olevien perheiden lapset, jotka olivat iältään 5–7-vuotiaita. Kohderyhmän ikä rajattiin alle kouluikäisiin lapsiin, sillä suoritamme opinnoissamme lastentarhanopettajan pätevyyden. Rajasimme kohderyhmän kantasuomalaisiin kouvolaalaisiin lapsiin, jotta meidän oli helppo kommunikoida yhteisellä kielellä. Asetimme alarajan viisivuotiaisiin lapsiin, sillä lapsilla piti olla kykyä kertoa siitä, mitä he

olivat perhetyöntekijöiden kanssa tehneet. Kirjeet tutkimuksesta annettiin perhetyöntekijöiden välityksellä kaikille Kouvolassa asuville 5-7-vuotiaiden lasten perheille, joita oli sillä hetkellä asiakkuudessa 15.

3 AIKAISEMMA TUTKIMUKSET PERHETYÖSTÄ

Valtaosa aikaisemmin perhetyöstä tehdyistä opinnäytetöistä on tehty perheen aikuisten tai perhetyöntekijöiden näkökulmasta lastensuojelun perhetyössä. Löytämässämme opinnäytetöissä pidettiin hyvin tärkeänä lapsen asemaa ja korostettiin lapsen kokemuksen, osallisuuden ja lapsilähtöisyyden merkitystä perheessä tehtävässä perhetyössä. Tämä nousi esille työntekijöille tehdyissä kyselyissä ja perheen vanhempien vastauksissa. Sekä työntekijöiden että vanhempien mielestä työskentelyssä ei saa unohtaa lasta. Lapsen tulisi olla työskentelyn keskiössä.

Johanna Hurtig (2003) tutki väitöskirjassaan Lasta suojelemissa: etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä, lapsen sijoittumisesta lastensuojelun perhetyön ammattikäytännöissä. Aikaisemmissa tutkimuksissa lapsen aseman on todettu olevan huono ja lastensuojelun työprosessit keskittyvät pääasiassa ammattilaisten ja vanhempien yhteistyösuhteen rakentamiseen. Väitöskirjassaan Hurtig tutki ammatillisia kohtaamistilanteita lasten suojelemistehtävän välineenä. Hurtig kertoo tutkimuksessaan Tihkuvan auttamisen mallista, jonka mukaan lapsia autetaan parhaiten auttamalla vanhempia. Tässä mallissa lasten ongelmien ja avuntarpeiden ajatellaan olevan yhteydessä vanhempien tilanteeseen. Perusajatuksena on lasten läheisyyden tärkeys heidän elämässään, josta johtuen lapsia autetaan parhaiten auttamalla vanhempia. Vanhempien hyötyessä avusta, on sillä positiiviset vaikutukset lasten tilanteeseen. Keskeisessä asemassa on työntekijöiden ja vanhempien keskinäinen suhde, lasten roolin jäädessä vähäiseksi ja passiiviseksi. Lapsista saatu tieto on usein suodattunutta, työntekijöiden ja vanhempien kohtaamistilanteissa syntynyttä tietoa.

Siltasen (2009) opinnäytetyössä perhetyöntekijät pääsivät kertomaan lapsen huomioimisesta lastensuojelun perhetyössä. Työn tarkoituksena oli tuoda esille, kuinka lapsi näkyy työskentelyssä, millä menetelmillä huomioidaan lapsi ja mikä merkitys lapsen huomioimiselle työskentelyssä on perhetyöntekijöille.

Tuloksena oli, että lapsen huomioiminen oli perhetyöntekijöille tärkeää. Tulosten mukaan lapselle annettiin mahdollisuus vaikuttaa perhetyön tavoitteisiin ja työskentelyyn, lapsen antamaa tietoa omasta elämästä arvostettiin ja lapselle kerrottiin tietoja perhetyöstä. Perhetyöntekijöiden mielestä suora työskentely lapsen kanssa oli tärkeää. Lapsen elämään pystyttiin vaikuttamaan positiivisesti työskentelemällä hänen kanssaan.

Perkiömäki ja Toivonen (2016) tekivät pienten lasten osallisuudesta tehostetussa perhetyössä opinnäytetyön, jossa haastateltiin työntekijöitä ryhmähaastattelulla. Tuloksista ilmeni, että lähtökohtana pienen lapsen osallisuudessa on perheen toimivan arjen edistäminen. Lapsi pidetään työskentelyn keskiössä näkyvänä yksilönä, joka osallistuu ja vaikuttaa työhön. Työskentelyssä on mukana koko perhe. Aikuisen rooli on keskeinen alle kouluikäisen lapsen osallisuuden edistäjänä. Työntekijän tehtävänä on tehdä lapsi näkyväksi ja sanoittaa hänen tarpeensa, mikä onnistuu parhaiten olemalla kiinnostunut lapsen maailmasta.

Hyyrönmäen ja Teirivaaran (2010) työssä tutkittiin lapsilähtöisen työskentelyn toteutumista Lahden kaupungin kotipalvelun perhetyössä. Perhetyöntekijöiden mielestä lapsilähtöinen työote oli merkityksenkäs ja työskentelyssä pidettiin tärkeänä avointa keskustelua ja kommunikaatiota. Lapsen kuuleminen työssä oli hyvin tärkeää, ja perhetyöntekijän tehtävänä on lapsen edun huomioiminen ja hänen näkyvyytensä korostaminen perheen arjessa. Esteitä lapsilähtöisyyden toteuttamiselle nähtiin olevan esim. moniongelmaisuus perheissä, vanhemmista johtuvat syyt tai työntekijästä johtuvat syyt, kuten väsymys tai arkuus lapsen puolten pitämisessä.

Ala-Hynnälän ja Kettusen (2010) opinnäytetyössä tutkittiin perhetyön toteuttamista perheissä, joissa oli alle kouluikäisiä lapsia. Tutkimuksessa haastateltiin perhetyöntekijöitä. Haastatteluissa työntekijät kertoivat ennaltaehkäisevän työn tärkeydestä, heistä suurin osa teki korjaavaa työtä. Alle kouluikäisten lasten parissa tehtävässä työssä tärkeitä asioita olivat perhekeskeisyys, vanhemmuuden tukeminen ja lapsen havainnointi. Työmenetelmien valinnassa perhetyöntekijät korostivat niiden sopivuutta pienten lasten kanssa työskentelyyn.

Lasten näkökulmasta opinnäytetyön teki Pesiö (2010), joka selvitti Jyväskylässä asuvien lasten mielipiteitä siitä, mikä merkitys lastensuojelun perhetyöllä on ollut heidän elämäänsä. Tutkimukseen osallistui kahdeksan lasta, jotka olivat iältään 7—15-vuotiaita. Tutkimustulosten perusteella perhetyön aloittamisen jälkeen lasten elämässä paremmaksi oli muuttunut turvallisuuden tunne kotona, riidat olivat vähentyneet ja onnellisuus oli lisääntynyt. Lapset kokivat myös tulleensa kuulluksi aikuisten tai vanhempiensa taholta. Kaikki lapset olivat olleet perhetyöhön tyytyväisiä.

Alenius ja Erkkilä (2010) tekivät opinnäytetyön, jossa kuultiin lastensuojelun perhetyön asiakkaina olevien lasten näkemyksiä perhetyöstä. Tutkimus toteutettiin teemahaastattelulla ja siihen osallistui kuusi alakouluikäistä lasta. Tutkimustulosten mukaan lasten osallisuus ja lapsilähtöisyys lastensuojelun perhetyössä vaihtelivat. Lasten kertomuksissa korostuivat heidän kokemuksensa perhetyöstä sen toteutumispaikan, työntekijöiden ja toiminnan kautta. Lasten osallisuus toteutui heidän kanssaan tehtävässä työssä sekä lapsen ja perhetyöntekijän kahdenkeskisissä tapaamisissa. Lastensuojelun perhetyöhön liittyvät keskustelut jäivät lasten kertomuksissa vähäiselle huomiolle. Lasten näkemyksiä kuultiin perhetyön toiminnasta ja sen suunnittelusta, mutta ei perhetyön prosessista.

Halttusen ja Kettumäen (2013) työssä haastateltiin kuutta 7-12-vuotiasta perhetyön asiakkaana olevaa lasta. Työn tavoitteena oli selvittää, kuinka lapset kokevat perhetyön ja miksi perhetyöntekijä käy heidän perheessään. Lapset kuvasivat vastauksissaan konkreettista toimintaa ja tekemistä, joiden avulla he ymmärtävät perhetyön toiminnan ja sisällön. Perhetyön ymmärtäminen kokonaisuudessaan oli lapsille vaikea ymmärtää. He eivät myöskään osanneet sanoa, mihin asioihin sillä on heidän elämässään vaikutusta. Työn tavoitteena oli tuoda perhetyöntekijöille uusia näkökulmia työn kehittämiseksi enemmän lapsilähtöiseen suuntaan ja tuottaa välineitä perhetyöntekijöille lasten kuulemiseen.

Onneksi lapsinäkökulmaisia tutkimuksia on alettu arvostamaan. On keskeistä kuulla lasten omia mielipiteitä perhetyöstä. Alle kouluikäisten lasten haastattelu on kuitenkin melko haastavaa, eikä niistä ole saatu samalla tavoin tie-

toa kuin vanhempien lasten haastatteluista. Vanhemmilta lapsilta on voitu kysyä laajempia ja monimuotoisempia kysymyksiä. Löytämässämme lasten näkökulmaa käsitellyissä opinnäytetöissä on haastateltu lastensuojelun perhetyön asiakkaina olevia lapsia. Perhetyöstä, joka tutkii aihetta alle kouluikäisten lasten näkökulmasta, ei meidän tietojemme mukaan ole tehty.

4 PERHETYÖ JA LAPSIPERHEIDEN KOTIPALVELU KOUVOLASSA

Kouvolan lapsiperhetyö aloitti toimintansa 1.5.2013, kun neuvolan ennaltaehkäisevä perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu ja ehkäisevä perhetyö yhdistyivät (Kouvolan kaupunki 2013). Sosiaalihuoltolaki uudistui 1.1.2016 ja sen seurauksena tehtiin organisaatiomuutos, jotta Kouvolan kaupunki pystyi tarjoamaan lain velvoittamia palveluita kuntalaisille (Pelto-Huikko 2017). Organisaatiomuutoksen myötä kotiin vietävät palvelut tarjoavat lapsiperheille erilaisia kotiin vietäviä palveluja varhaisesta vaiheesta tehostettuun tukeen, joissa työ tapahtuu pääsääntöisesti perheiden kotona. Kotiin vietäviin palveluihin kuuluvat perhetyö ja lapsiperheiden kotipalvelu sekä lastensuojelun tehostettu perhetyö. (Kouvolan kaupunki 2017.)

Perhetyö on sosiaalihuoltolain mukaista palvelua, jossa asiakasta ja hänen perheensä hyvinvointia tuetaan keskustelujen, mallintamisen ja yhdessä tekemisen avulla ilman lastensuojelun asiakkuutta. Perheen omien voimavarojen vahvistaminen ja vanhemmuuden tukeminen ovat keskeisimpiä tavoitteita. Vanhemmuutta tuetaan asiakaslähtöisesti ja yksilöllisesti perheen toimintakykyä ja voimavaroja vahvistamalla, lasten hoitoa ja kasvatusta ohjaamalla sekä kodin arjen ja arkirutiinien hallintaa ohjaamalla. (Pelto-Huikko 2017.) Perhetyötä on mahdollista saada mm. lapsen kasvatukseen liittyvissä asioissa, oman vanhemmuuden tai jaksamisen mietityttäessä, kriisitilanteissa tai tukiverkoston ollessa vähäinen (Kouvolan kaupunki 2017). Perhetyön tarvetta ovat lisänneet asiakkaiden elämäntilanteet, esimerkiksi äidin väsymys, työttömyys, yksinhuoltajuuden aiheuttama tuen tarve tai parisuhdeongelmat (THL 2015).

Asiakas voi hakeutua itse palvelun piiriin ottamalla yhteyttä lapsiperheiden sosiaalipalveluiden ohjaus- ja neuvontanumeroon. Perhetyö aloitetaan palvelutarpeen arvioinnilla. Ohjaava taho voi olla perheiden kanssa työskentelevä

taho, kuten neuvola, koulu tai varhaiskasvatus, jolloin asiakkaan kanssa täytetään yhdessä huolenilmaisulomake. (Kouvolan kaupunki 2017.) Kouvolaissa työskentelee 14 perhetyöntekijää, jotka tekevät perhetyötä pääasiassa perheiden kotona. Kotikäyntien määrä riippuu asiakkaan tilanteesta, tavallisesti käyntejä on yksi tai kaksi kertaa viikossa asiakkaan omien tarpeiden mukaan. Perhetyöntekijöiden esimiehenä toimii vastaava ohjaaja, joka osallistuu myös perhetyön suunnitteluun. (Pelto-Huikko 2017.)

Lapsiperheiden kotipalvelu on sosiaalihuoltolain mukaista matalan kynnyksen palvelua, jossa tilapäisesti tuetaan perheen arjessa selviytymistä ja omaa toimintakykyä. Kotipalvelua voidaan antaa perheen ollessa akuutin konkreettisen tuen tarpeessa, joita ovat mm. monilapsiseen perheeseen liittyvä avun tarve, vanhemman fyysinen sairaus tai tapaturma, vanhemman asiointi sairaalassa tai terapiassa ja raskauteen tai vauvan hoitoon liittyvä avun tarve. Kotipalvelussa on käytössä palveluseteli. Palveluun hakeutuminen tapahtuu soittamalla vastaavalle ohjaajalle. Lastensuojelun tehostettu perhetyö on suunnitelmallista ja tavoitteellista perheen tilanteen selvittelyä ja yhdessä sovittuihin muutoksiin tukemista. Keskeisin tehtävä on lapsiperheiden tukeminen ja kuntouttaminen vaikeissa elämäntilanteissa lastensuojelun avohuollon tukitoimena lasten huolenpidon, tarpeiden ja turvallisuuden ollessa uhattuina. Tehostettua perhetyötä tarjotaan lisäksi tilanteissa, joissa uhka lapsen sijoittamiseksi kodin ulkopuolelle on ilmeistä tai huostaanoton purkua harkitaan. (Kouvolan kaupunki 2017.)

5 PERHETYÖ

Yhteiskunnan perustehtävänä on aina ollut huolehtia lapsista, nuorista ja perheistä. Tätä tehtävää on toteutettu eri tavoin riippuen aikakaudesta sekä käytössä olevista toimintamuodoista. Nykyinen monimuotoinen perhetyö on kehittynyt lastensuojelun ja kotipalvelun kehittymisen kautta. Osaltaan perhetyön kehitykseen ovat vaikuttaneet myös neuvolatoiminta ja päivähoito, joka mahdollisti naisten töihin menon sekä oppilashuollon kehittymisen kouluissa. (Järvinen ym. 2012, 46; Rönkkö & Rytönen 2010, 27.) 1930-luvulla Mannerheimin Lastensuojeluliitto aloitti Suomessa järjestelmällisen kodinhoitajatoiminnan. Työn tarkoituksena oli auttaa konkreettisesti lapsiperheissä. Kodinhoitajat opastivat samalla lastenhoidossa, jos perheillä oli siinä ongelmia. 60-luvulla

laki kunnallisesta kodinhoitoavusta toi kodinhoitoavun piiriin kaikki yhteiskunnan jäsenet. Avun saaminen ei enää riippunut avuntarvitsijan sosiaalisesta tai taloudellisesta asemasta. (Järvinen ym. 2012, 47–48.)

90-luku oli aikakausi, jolloin lastensuojelu ja kotipalvelu astuivat uudelle tasolle yhteistyössä. Lapsiperheille oli aiheutunut lamasta johtuen taloudellisen tuen tarvetta ja heillä oli samalla myös tarvetta kotiin annettaville palveluille. Yhteisenä tehtävänä nähtiin vanhempien tukeminen lasten ja nuorten kasvatuksessa. Lastensuojelulla oli paljon asiakasperheitä, jotka tarvitsivat tukea ja kotipalveluilla oli tästä käytännön osaamista. Perheillä oli monimutkaisia ongelmia, joita ei pystytty ratkomaan yhden ammattiryhmän avulla. Kuntien rajalliset resurssit suunnattiin käyttöön parhaalla mahdollisella tavalla. Rajallisten resurssien vuoksi perhetyötä on kuitenkin voitu kohdentaa vain perheille, joilla on ollut erityisen tuen tarvetta. 2010-luvulla lapsiperheille tarkoitettuja ehkäisevän tuen muotoja on alettu kehittämään uudelleen ja nämä ovat nykyään osana kunnallista palvelutuotantoa. (Järvinen ym. 2012, 48–49.)

Perhetyö-käsitteen määrittelemineen on hankalaa. Laajasti määritellen perhetyöksi voidaan ymmärtää kaikki työ, jota tehdään perheen kanssa sosiaalityössä, päivähoitossa, neuvoloissa, kotipalvelussa ja seurakunnissa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27–28; Vilén ym. 2014, 24–25; Kananoja ym. 2017, 218.) Sosiaalihuoltolain 18 § määrittelee perhetyön tavoitteeksi sosiaaliohjauksella ja muulla tarvittavalla avulla tuotettavan hyvinvoinnin tukemisen. Tuen tarvitsijoina voivat olla asiakas itse tai hänen perheensä. Apuun ja tukeen on myös oikeutettu asiakkaansa hoidosta vastaava henkilö. Tukea ja ohjausta voidaan antaa asiakkaan omien voimavarojen vahvistamiseen sekä perheen keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseen. Pääasiassa perhetyötä annetaan silloin, kun pyritään turvaamaan erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai nuoren terveys ja kehitys. (Araneva 2016, 61; Sosiaalihuoltolaki 18 §.)

Lähtökohtana perhetyössä ovat perheen itsensä asettamat tarpeet. Perhetyön tavoitteena on perheen ja sen jäsenten hyvinvointi sekä kokemus voimaantumisesta ja valtaistumisesta. Perhettä autetaan yksilöllisten voimavarojen löytämisessä perheen omaan tahtiin kartoittaen, kysellen, kuunnellen, yhdessä toimien ja tietoa jakaen. Perhetyön työmuotoina voivat olla mm. perhetapaami-

set, keskustelut, kotikäynnit, kerho- ja leiritoiminta sekä perhekuntoutus. Perhetyöntekijä on ammattinimike, jonka työntekijän ensisijaisena työnä on perhetyö. Nimikettä ei ole laillistettu, joten laki ei myöskään määritä vaadittavaa koulutusta. Yleensä vaaditaan vähintään sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, usein perhetyöntekijänä työskentelevät myös sosionomit. (Rönkkö & Rytönen 2010, 27; Vilén ym. 2014, 24–25.)

Perhetyön yksi tärkeimmistä tavoitteista on tehdä lapsi näkyväksi vanhemmalleen, jos vanhemmalla on elämässään paljon omia haasteita. Vanhempia ohjataan lapsen tarpeiden huomioimisessa ja hyvän vuorovaikutussuhteen luomisessa sekä tuetaan päivärytmin muodostumisessa, lapsen hoidossa ja kasvatuksessa. (THL 2015.) Perhetyöntekijän tehtävänä on varmistaa, että jokainen perheenjäsen saa tuotua oman näkökantansa esille ja jokainen perheenjäsen kuuntelee toistensa näkökantoja. (Järvinen ym. 2012, 32.) Järvisen ym. (2007, 28 - 29) mielestä ei riitä, että keskitytään vanhempiin tai pelkästään lapseen, vaan koko perhettä tulee hoitaa, jotta voidaan ajatella lapsen parasta. Lapsi on osa perhettä, jonka hyvinvointiin vaikuttaa suuresti myös vanhempien ja muiden perheenjäsenten hyvinvointi.

Perhetyö on vanhemmuuden tukemista, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamista ja perheen toimintakyvyn vahvistamista. Perhetyöllä tuetaan asiakkaan ja hänen perheensä hyvinvointia sekä kodin arjen hallintaa, vahvistetaan perheen omia voimavaroja ja vuorovaikutustaitoja sekä laajennetaan sosiaalisia verkostoja. Perhetyö on perheille maksutonta palvelua, jota tehdään kokonaisvaltaisesti, tavoitteellisesti ja pitkäjänteisesti ehkäisevänä tai korjaavana työnä yhteistyötahojen kanssa. (Rönkkö & Rytönen 2010, 29, 40; Araneva 2015, 61–62; THL 2015; STM 2016 Sosiaalihuoltolaki—Soveltamisopas, 9; Kana-noja ym. 2017, 218.)

Opinnäytetyömme keskittyy kotona tehtävään sosiaalihuoltolain mukaiseen perhetyöhön, joka voi olla ehkäisevää matalan kynnyksen palvelua tai korjaavaa palvelua. Perhetyötä tehdään myös erityistä tukea tarvitsevien lasten ja nuorten kanssa. Mikäli sosiaalihuoltolainmukainen perhetyö ei ole riittävä tukimuoto ja lapsi on lastensuojelun tarpeessa, asiakkuus kuuluu lastensuojelulain mukaiseen tehostettuun perhetyöhön. Kunnat voivat organisoida perhe-

työtä monella tavalla, mutta toiminnassa on sovellettava sosiaalihuollon lainsäädäntöä. (Sosiaalihuoltolaki—Soveltamisopas, 39.) Sosiaalihuoltolain voimaantulon jälkeen lastensuojelun asiakasmäärät ovat vähentyneet, kun ehkäiseviä palveluja, kuten perhetyötä ja kotipalvelua on mahdollista saada ilman lastensuojelun asiakkuutta. Ehkäisevien palvelujen lisäämisellä ja lastensuojelutyön oikealla resursoinnilla vähennetään raskaiden korjaavien lastensuojelutoimien tarvetta. (Sosiaalihuoltolaki—Soveltamisopas, 9.)

5.1 Ehkäisevä perhetyö

Lastensuojelulain 3 a § mukaan kunnan tulee lastensuojelun lisäksi järjestää lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Ehkäisevän lastensuojelun tarkoituksena on edistää ja turvata lasten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tukea vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki, jota annetaan mm. neuvolassa, päivähoidossa, opetuksessa, nuorisotyössä sekä muussa sosiaali- ja terveydenhuollossa. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/41; Heino 2013, 104.)

Vuosien 2015 ja 2016 tehtyjen lakimuutosten myötä ehkäiseviä palveluja tarjotaan enemmän yleisinä perhepalveluina. Yhteydenotot pyritään saamaan palveluverkoston yhä varhaisemmassa vaiheessa. Yksi hallituksen kärkihankkeista on lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE), joka ajoittuu vuosille 2016—2019. Muutosohjelman tavoitteena on edistää lapsen oikeuksia ja tietoperusteisuutta vahvistavaa toimintakulttuuria sekä vahvistaa lapsi- ja perhelähtöisiä palveluja. Lasten osallisuutta ja lapsikeskeistä työskentelyä halutaan erityisesti lastensuojelussa vahvistaa. (Kananoja ym. 2017, 246.)

Ehkäisevä perhetyö ylläpitää ja lisää perheiden hyvinvointia sekä pienentää riskejä, joita vaikeat perhetilanteet aiheuttavat. Ehkäisevä perhetyö jaetaan työmuodoiltaan eri vaiheisiin: Perheelle annetaan neuvontaa ja opastusta ja käytetään erilaisia tukimuotoja perheiden arjen sujumisen helpottamiseksi, perhettä tuetaan ilmenneiden riskien ja haittojen selvittämisessä luomalla toimintatapoja perheen toimintavalmiuden lisäämiseksi sekä ehkäistään olemassa olevia ongelmia ja haittoja, ettei niitä ilmaannu lisää. (Rönkkö & Rytkö-

nen 2010, 32.) Ehkäisevän perhetyön oikea-aikaisuudella ehkäistään perheiden ongelmien vaikeutumista, tilanteiden kriisiytymistä ja tarvetta erityispalveluihin, kuten lastensuojeluun. Perheitä tuetaan perhekeskusmallin mukaisesti tuen vastaanottamisen pysyessä matalana. Ongelmien kasautumista ja tilanteiden pahenemista ehkäistään varhaisella tuella. (Kananoja 2017, 218.)

5.2 Varhainen tuki

Varhaista tukea tarjotaan lapsille ja perheille, joilla on tarvetta yksilölliseen tukeen. Tuki voi olla lapsi- ja perhekohtaista tai ryhmämuotoista. Perhetyön varhainen tuki varmistaa perheen oikea-aikaisen tukemisen osana peruspalveluja, jonka vuoksi palvelua tulee antaa varhaisessa vaiheessa. On tärkeää, että tuen vastaanottamisen kynnyks pysyy mahdollisimman matalana. Perhetyö on osa perhekeskustoimintamallia, jossa lapsille ja perheille suunnatut palvelut löytyvät samasta paikasta. Palveluihin kuuluvat varhaisen tuen ja hoidon palvelut, hyvinvointia ja terveyttä edistävät palvelut sekä kasvua ja kehitystä edistävät palvelut. (STM 2016 Sosiaalihuoltolaki soveltamisopas, 39; Kananoja ym. 2017, 218.)

Lapsiperheiden ollessa kyseessä, tarvitaan lastensuojelullista työorientaatiota ja lähestymistapaa, jossa ensisijaisena toimintaperiaatteena on lapsen etu. Lapsen näkökulmasta on syytä tarkastella perheen tilannetta vanhempien auttamisen ohella. Jos perheen tilanne ei vaadi tehostettua tukea, katsotaan varhainen tuki riittäväksi tukimuodoksi. Perheen tilanteella ei kuitenkaan saa olla välitöntä tai olennaista vaikutusta lapsen hyvinvointiin ja toimintakykyyn. Vanhemmilla pitää olla kyky toimia vanhempina lapselle ja heidän on pystyttävä näkemään lapsen tarpeet sekä pystyttävä ajattelemaan päätöksissään lapsen näkökulmaa asioihin. Perheen tilanteen on oltava sellainen, ettei lapsen/nuoren arkeen ole tarpeen tehdä muutoksia. Perheellä itsellään on oltava omia voimavaroja ja vahvuuksia selviytymiseen. Varhaista tukea voidaan antaa, jos perheen tilannetta ei ole vielä saatu selville, eikä tämän takia pystytä määrittelemään millaista tuen tarvetta perheellä on. (Myllärniemi 2007, 12.)

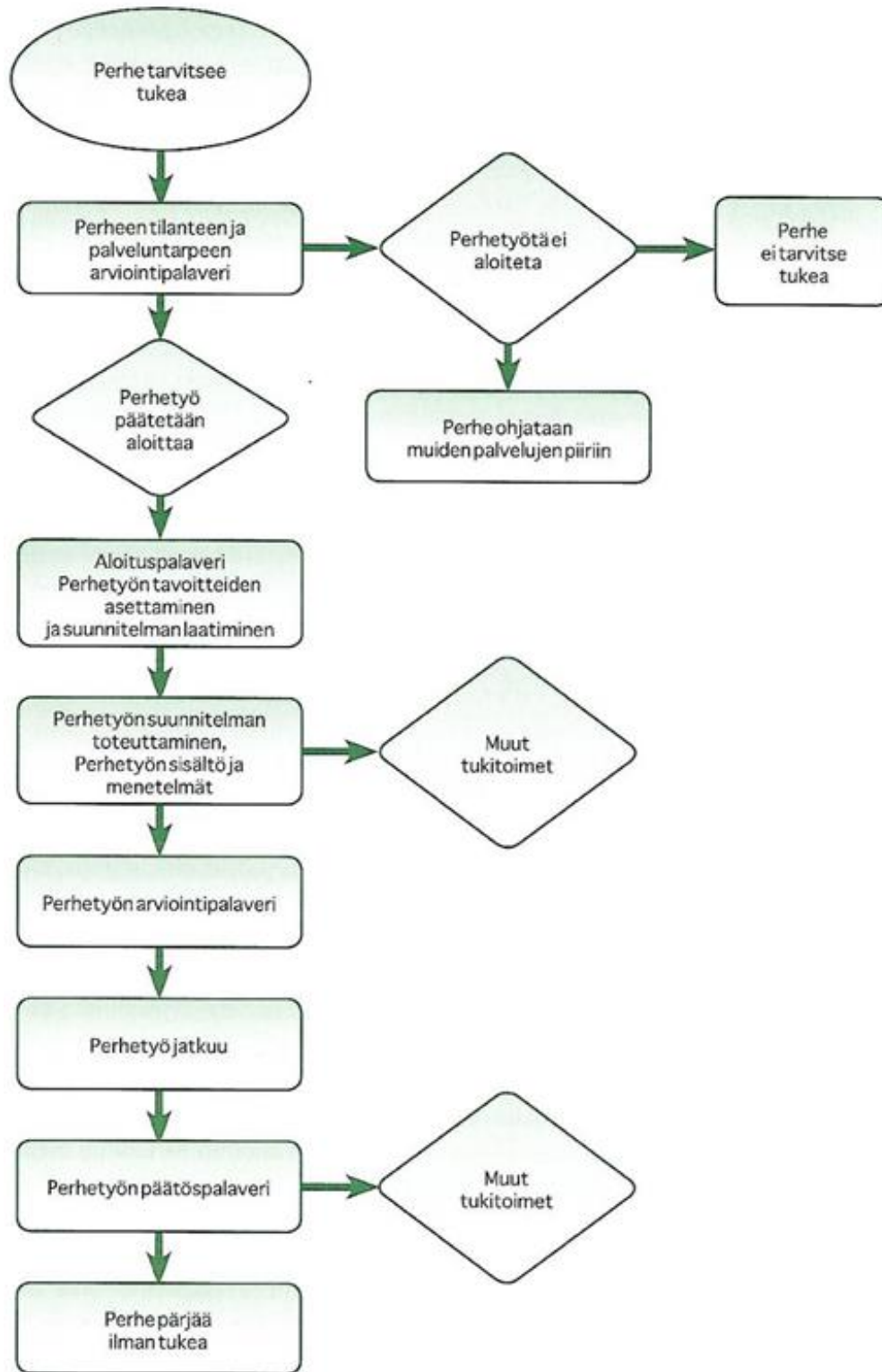
Varhaisen tuen nimeen vannotaan niin kuntien laatimissa strategisissa linjauksissa kuin sosiaalitoimessa laadituissa toimenpideohjelmissa. Lastensuojelun

suuret asiakasmäärät aiheuttavat sen, ettei varhaista tukea pystytä toteuttamaan käytännössä. Asiakasperheiden tarpeita joudutaan usein priorisoimaan, jolloin varhaista puuttumista ei pystytä toteuttamaan tarpeeksi varhaisessa vaiheessa. (Myllärniemi 2007, 12.)

Varhaista tukea käytetään tilanteissa, joissa vanhemman elämäntilanne, kuten työttömyys, raskaus, jaksaminen tai sairastuminen, uhkaa perheen arjessa selviytymistä. Varhaisen tuen avulla pystytään myös tukemaan kasvatuskysymyksissä sekä antamaan tietoa eri palveluista, joita lapsiperheille on saatavilla. Perhettä kohtaavat väliaikaiset kriisit, kuten avioero, voivat aiheuttaa tarvetta varhaiselle tuelle. Lisäksi taloudelliset vaikeudet ja asumiseen liittyvät ongelmat ja elämänhallintaan liittyvät vaikeudet saadaan hallintaan varhain annetulla tuella. (Myllärniemi 2007, 11.)

5.3 Perhetyön prosessi

Perhetyön prosessi tähtää perheen tilanteen vaiheittaiseen muuttamiseen haluttuun suuntaan suunnitelmallisten tapahtumien kautta. Prosessin etenemiseen vaikuttavat perheessä esiin tulevat tilanteet. Perheet ovat erilaisia, heillä on erilaiset motivaatiot, voimavarat sekä tuen tarpeet ja perheiden arki on monimuotoista. Nämä syyt tekevät jokaisesta perhetyön prosessista yksilöllisen. Prosessin perustana on perheenjäsenten ja perhetyöntekijän välinen vuorovaikutuksellinen suhde. Prosessin kulku on perheelle avoin ja heille kuvataan ja määritellään selkeästi prosessin eri osat. Perheen prosessin kulku on myös saatettava kaikkien työntekijöiden sekä yhteistyökumppaneiden tietoon, jotta varmistetaan perheelle heidän tarvitsemansa palvelut. (Järvinen ym. 2012, 102.) Kuvassa 1 on kuvattu perhetyön prosessin eri vaiheita.

KUVA 1. Perhetyön prosessi (Järvinen ym. 2012, 103.)

Perhetyö on prosessi, johon kuuluvat aloitusvaihe, toteutusvaihe ja perhetyön päättyminen. Nämä kaikki vaiheet kuuluvat perhetyön suunnitelmaan, joka laaditaan aloituspalaverissa. Silloin myös laaditaan perhetyön tavoitteet, joita arvioidaan perhetyön prosessin aikana. Perhetyön päätöspalaverissa katsotaan, selviääkö perhe ilman tukea vai onko heillä tarvetta muille tukitoimille.

5.3.1 Aloitusvaihe

Perhetyön prosessi voi lähteä käyntiin perheenjäsenen omasta aloitteesta. Useimmiten aloitteen tekijänä on kuitenkin joku perheen kanssa yhteydessä oleva työntekijä, esim. neuvolan terveydenhoitaja, sosiaalityöntekijä tai seurakunnan työntekijä. Joskus perheen lähiverkostokin voi ilmaista huolen tuen tarpeesta. Luottamuksellisen suhteen säilyttämiseksi työntekijän on ensin avoimesti keskusteltava asiakkaan kanssa perhetyön mahdollisesta mukaan tulosta ja siitä, mitä vaihtoehtoja se perheen tilanteeseen toisi. (Järvinen ym. 2012, 103–104.)

Palveluohjauksessa perheelle suunnitellaan sopiva palvelukokonaisuus sekä etsitään tarkoituksenmukaiset palvelut. Palveluohjauksessa korostuu asiakaslähtöisyys sekä asiakkaan etua korostava toimintatapa. Perheelle nimetään vastuuhenkilö, jonka tehtävänä on tukea perhettä sopivien palveluiden valinnassa. Vastuuhenkilö tarkastelee perheen ja sen yksittäisten jäsenten tilannetta kokonaisvaltaisesti, kertoo perheelle olemassa olevista tukitoimista ja palveluista sekä toimii yhdessä eri yhteistyötahojen työntekijöiden kanssa. (Järvinen ym. 2012, 104.)

5.3.2 Toteutusvaihe

Perhe määrittelee itse perhetyön tavoitteet, jotka voivat olla perheenjäsenillä erilaiset. Työntekijät sekä perhe sitoutuvat toimimaan yhteistyössä, jotta tavoitteet saadaan saavutettua. Mikäli perheellä on useampia tavoitteita, asetetaan ne tärkeysjärjestykseen ja mietitään yhdessä, minkä saavuttamiseen ensin keskitytään ja kuinka tavoitteisiin päästään. Perhetyöntekijällä on tärkeä rooli aloitusvaiheessa, varsinkin silloin, kun perhe ei ole itse halunnut perhetyötä. Tapaamiskertojen tiheys riippuu tuen tarpeesta ja asetetuista tavoitteista. Tavoitteiden saavuttamista arvioidaan koko ajan, mutta on myös syytä sopia varsinaiset tapaamiset, joissa yhdessä pohditaan tavoitteiden toteuttamista. Arviointia työskentelystä tekee myös perhe, ei pelkästään perhetyöntekijä. (Järvinen ym. 2012, 106–107.)

5.3.3 Päättyminen

Tärkeä vaihe perhetyön prosessissa on sen päättyminen, josta puhutaan jo perhetyön suunnitelmavaiheessa. Perhetyön päättymisen pitäisi tapahtua perheelle sopivassa vaiheessa, ja siihen liittyvistä muutoksista tulisi keskustella perheen kanssa ajoissa. Perhetyön päättäminen tehdään asteittain ja perheen kanssa keskustellaan avoimesti heidän kokemuksistaan. Tässä vaiheessa huomioidaan erityisesti lapset ja kuinka he suhtautuvat muutokseen. (Järvinen ym. 2012, 109.)

6 LAPSI ASIAKKAANA PERHETYÖSSÄ

6.1 Lapsi ja hyvinvointi

Lastensuojelulaki (13.4.2007/417) määrittää lapseksi kaikki alle 18-vuotiaat. Lapsi-käsite voi käsittää myös lapsuudenkokemukset, joita työntekijällä ja vanhemmilla on, sekä aikuisten sisäisiä lapsia. Asiakas-lapsi elää tässä hetkessä lapsuuttaan. Vanhemmilla ja työntekijällä on oma sisäinen lapsensa itsessään, sekä omat lapsuuden muistot ja kokemukset. (Järvinen ym. 2012, 27.)

Lapsen hyvinvointi on yksi tärkeimmistä perhetyön tavoitteista. Hyvinvointi voidaan jakaa kolmijaolla *having, loving, being/doing*, johon kuuluvat elintaso, perustarpeiden tyydyttyminen, yhteisösuhteet, kokemukset rakkauden saamisesta ja antamisesta, osallisuudesta sekä itsensä toteuttamisen mahdollisuudesta. Perhetyön tavoitteita asetettaessa on määriteltävä lapsen hyvinvoinnin tekijät ja varmistettava, että lapsi ja nuori saa äänensä kuuluviin. (Järvinen ym. 2012, 37.)

Lapsen hyvinvointiin vaikuttaa voimakkaasti se millaisessa ympäristössä lapsi kasvaa. Perheen sujuva arki kotona ja vanhempien hyvinvointi näkyvät myös lapsen hyvinvointina. Vastaavasti lapsen toiminnassa näkyy herkästi vanhempien pahoinvointi. Perheen lisäksi merkittävässä asemassa lapsen hyvinvoinnille ovat lapsen muut kasvuympäristöt, yhteiskunnan arvot, toimintatavat ja ilmapiiri. Lapsi voidaan nähdä kehitysympäristöjensä "kuumemittarina", sillä lapsen hyvinvointi on aina riippuvainen aikuisten hyvinvoinnista. Lapsia autettaessa on aina otettava huomioon heidän ympäristönsä ja autettava siinä olevia lapsen läheisiä, jotta muutos tavoittaa lapsen. Pyrittäessä muuttamaan

lapsen tilannetta paremmaksi, on myös aikuisten muutettava toimintaansa. (Määttä & Rantala 2016, 26, 29.)

Lapsen hyvinvointikeskustelussa puheen keskeisenä aiheena on lapsen kasvuympäristöistä huolehtiminen ja aikuisten yhteinen vastuu, sen sijaan, että puhuttaisiin vain yksittäisen lapsen hyvinvoinnista. Kodin lisäksi lapsen elämän keskeisiä kehitysympäristöjä ovat päivähoito ja koulu. Ensisijainen kasvuympäristö on koti, johon perhe luo omat arkiset käytäntönsä niiden mahdollisuuksien puitteissa, joita heillä on käytössä ja riippuen siitä, mitä tarpeita heillä on. Ekokulttuurisen teorian mukaan lapsen kehitys on kiinteästi yhteydessä perheen arjen sujumiseen ja vanhempien hyvinvointiin. Arkipäiväiset toimintatilanteet, joita lapsi kohtaa kodissa, päivähoidossa ja koulussa, ovat lapsen kehityksen peruspilareita. Teorian tärkeimpiä tavoitteita ovat perheen tukeminen arkielämässä selviytymisessä sekä vanhempien kannustaminen olemaan osallisia lasten kasvatuksessa, oppimisen tukemisessa sekä kuntoutuksessa. Perheelle annettavien tukien tulee sopia perheen ja lapsen tarpeisiin ja palvelut tulee toteuttaa yhteistyössä perheen ja muiden ammattiryhmien kanssa. (Määttä & Rantala 2016, 68–69.)

6.2 Perhe

Perhetyön olennaisin yksikkö on perhe, josta ei voida antaa vain yhtä yksiselitteistä määritelmää. Perhetyössä perhe määritellään usein siten, että siinä on lapsi ja hänen viralliset huoltajat. Monesti lapsen arjessa on mukana muitakin ihmisiä, kuten uusperheissä. Aloitettaessa työskentely perheessä työntekijän on selvitettävä ensin perheenjäsenten käsitys siitä, mitä kukakin ymmärtää perheellä. Tämän jälkeen on vielä arvioitava, ketkä kaikki on otettava mukaan perhetyön kohteeksi. (Vilén ym. 2014, 10; Määttä & Rantala 2016, 87–88.)

Perhemuodot ovat nykyisin hyvin erilaisia. Yleisin perhemuoto Suomessa on avioparin muodostama lapsiperhe, jonka lisäksi on yksinhuoltajaperheitä, uusperheitä, adoptioperheitä, sijaisperheitä, sateenkaariperheitä ja monikulttuurisia perheitä. Perheiden ollessa erilaisia on suotavaa, että jokainen perhe määrittelee itse, millainen se on, keitä siihen kuuluu ja keitä on mukana perhetyöhön liittyvässä työskentelyssä. (Järvinen ym. 2012, 23; Vilén ym. 2014, 12–13; Määttä & Rantala 2016, 87–88.)

Tilastokeskuksen mukaan perheen muodostavat samassa taloudessa olevat avo- tai aviopuolisot tai parisuhteensa rekisteröineet henkilöt lapsineen, jommastakummasta vanhemmasta lapsineen tai parisuhteensa rekisteröineet lapsettomat henkilöt. Tilastoissa on huomioitu vanhempien ja puolisoitten iät, kansalaisuus, kieli, synnyinmaa sekä kotona asuvien lasten sukupuolet ja iät. (Vilén ym. 2014, 10; Määttä & Rantala 2016, 89, Rönkkö & Rytönen 2010, 16.) Lapsiperheeksi määritellään perhe, jossa on yksi tai useampi kotona asuva alle 18-vuotias lapsi (Rönkkö & Rytönen 2010, 16). Tilastokeskuksen tietojen mukaan Suomessa oli vuoden 2016 lopussa 1 476 000 perhettä. Perheistä 64 prosenttia oli avioparien perheitä, 23 prosenttia avoparien ja 12 prosenttia yhden vanhemman perheitä. Saman sukupuolen rekisteröityjen pariin perheitä oli 2 700 ja yksinasuvia oli 1 131 000. (Tilastokeskus 2017.)

6.3 Lapsilähtöisyys

Perhetyön lapsilähtöisyydessä on keskeistä asioiden näkeminen lapsen näkökulmasta. Keskeisiä asioita ovat työntekijän tuntemus lapsen kehityksestä, lapsen kanssa työskentely ja lapsen kuuleminen häntä koskevissa asioissa. Lapsi otetaan moniulotteisesti huomioon: lapsen ikä ja kehitys huomioidaan hänen omista lähtökohdistaan, lapsen asioista ollaan aidosti kiinnostuneita, ollaan aidosti läsnä ja rakennetaan luottamus. Lapsen kohtaamisessa on kiinnitettävä erityistä huomiota hänen erityisyyteensä. Lapsilähtöisessä työskentelyssä aikuisen on osattava sietää epävarmuutta, reagoitava yllättäviin tilanteisiin nopeasti ja heittäytyttävä rohkeasti mukaan toimintaan. Lapsen ilmaisua ja kerrontaa voi helpottaa erilaisilla toiminnallisilla menetelmillä, jotka palvelevat lapsen tarpeita. (Järvinen ym. 2012, 26—27, 36.)

Marjatta Bardy (2004, 197) on antanut määritelmän lapsilähtöiselle työlle: ”Lastensuojelun ankkuroituminen sekä vanhempi- että lapsilähtöiseksi on ydinaluetta, joka vaatii jatkuvaa ja valpasta kehittämistä. Lapsuus on suhdekäsite, kuten vanhemmuuskin. Lapsi elää suhteessa vanhempiinsa ja muihin läheisiin, ja vanhempi on vanhempi nimenomaan suhteessa lapsiinsa. Työmaa on usein juuri niissä suhteissa, joita tulee tarkastella kaikkien osapuolten näkökulmasta, mutta siten, että keskiössä on lapsi.” (Hyytinen 2013, 248.)

Lapsilähtöisessä työskentelyssä on hyväksyttävä lapsi tiedon tuottajana ja hänet on pidettävä työskentelyn keskiössä. Haasteellista on myös se, kuinka voidaan todentaa toiminta, joka on lapsen edun mukaista. Tärkeätä on pohtia lapsen kanssa tapaamisia lapsen näkökannalta: mitä hän niistä hyötyy ja mitä tehdään hänen antamalla tiedoilla. Lapsilähtöisyyden miettiminen on tärkeää, kun valitaan tukitoimia tai tehdään asiakassuunnitelmia ja päätöksiä. (Heinonen & Sinko 2014, 123–124.) Työskentelyssä on tärkeää, että vanhempia opastetaan käyttämään julkisia palveluita ja ennakoimaan ajoissa lapsensa palveluntarvetta (Rönkkö & Rytönen 2010, 36).

Perhetyö on usein moniammatillista työtä, jossa osallisina on muita perheen kanssa työskenteleviä tahoja. Usein joku ammattilainen, kuten terveydenhoitaja tai sosiaalityöntekijä, ohjaa perheen perhetyön asiakkaaksi. Perheen tilanteesta riippuen, heidän kanssaan voi työskennellä useita kymmeniä ammattilaisia. Lapsen näkökannan esille tuominen voi olla haastavaa, jos perheen parissa työskentelee monia ammattilaisia. Lapset saattavat kokea, ettei heitä kuunnella tai heidän mielipiteitä ei oteta riittävästi huomioon. (Järvinen ym. 2012, 93.)

6.4 Lapsen osallisuus

Osallisuus koostuu mahdollisuudesta osallistua, kuulumisesta yhteisöön ja siihen vaikuttamisesta. Omien ajatusten, tunteiden ja kokemusten ilmaisun mahdollisuus synnyttää osallisuuden kokemuksen, sillä siten ihminen on osallisenä jossakin. Ihmisen identiteetin kannalta osallisuuden kokemuksella on suuri merkitys. Hänelle on tärkeitä, että hän saa omat asiansa kuulluksi ja hän myös saa tietoa asioista, joilla on vaikutus hänen elämäänsä. Tämä koskee myös lasta, jolla on oikeus olla osallisena, ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti, häntä itseään koskevissa asioissa. Aikuisten tehtävänä on luoda edellytykset lasten osallisuudelle, jossa tunteet, ajatukset ja kokemukset tulevat kuulluiksi. (Järvinen ym. 2012, 38; Hotari ym. 2013, 149.)

Lasten osallisuus rakentuu monista eri asioista. Vuorovaikutuksen laatu vaikuttaa siihen, kuinka lapsi kokee osallisuuden. Lapsi on pidettävä työskentelyssä puheenaiheena ja hänet on myös nähtävä osana prosessia. Lapsi on

kohdattava tapaamisissa ja häntä on tuettava ajatusten ja mielipiteiden ilmaisussa. Lapsi on myös nähtävä tiedon tuottajana, sen käsittelijänä ja palauttajana. Lapsen rooliin prosessissa pitää kuulua mahdollisuus vaikuttaa sen kulkuun ja mahdollisuus arvioida sitä sekä tehdä itsenäisiä päätöksiä työskentelyn aikana. (Järvinen ym. 2012, 38; Hotari ym. 2013, 150–151; Muukkonen 2013, 167.) Lapsella pitää olla mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta työskentelyyn, jolloin kieltäytymistä voidaan pitää yhtenä osallisuuden muodoista (Hotari ym. 2013, 153).

Lasten kuulemisella perhetyössä on monia hyviä puolia. Parhaimmillaan se tuo perhetyöhön keveyttä, sillä lapsilta saa usein välitöntä palautetta työstä. Lasten kuuleminen muistuttaa mieliin perhetyön perustehtävää ja tekee työn näin mielekkääksi. Se myös parantaa työntekijöiden käsityksiä lapsista ja heidän maailmasta, tarjoamalla työntekijälle mahdollisuuden leikkiin, iloon ja huumoriin. Työn ja päätöksenteon laadun on todettu parantuvan, kun lapsia kuullaan osana prosessia. Kuuleminen tuottaa lapsille tunteen siitä, että heidän omat mielipiteet ovat arvokkaita. Tämä voimaannuttaa ja suojelee lapsia, jotka ovat tottuneet elämään sattuman armoilla ilman kokemusta pysyvyydestä. (Järvinen ym. 2012, 38–39.)

Lasten osallisuus heitä koskevissa tutkimuksissa ei ole ollut itsestään selvyyttä. Vasta lapsuustutkimusten myötä lapsia on alettu ottamaan mukaan tutkimuksiin ja heiltä itseltään kysytty, kuinka he ovat kokeneet asioita, jotka vaikuttavat heidän hyvinvointiinsa ja elämänmuutoksiin. Lasten kokemukset on jätetty syrjään, aivan kuin he olisivat yhteiskunnan marginaalissa eläviä ihmisiä. (Helavirta 2007, 630; Kallinen ym. 2015, 84.)

Lasten roolia oman elämänsä asiantuntijoina on myös vähätelty. Aikaisemmissa laadullisissa tutkimuksissa, joissa aiheena on ollut lasten hyvinvointi, on kysymykset esitetty aikuisille, sillä on ajateltu heiltä saatavan tiedon olevan lasten itsensä tuottamaa tietoa luotettavampaa. Lasten on oletettu valehtelevan, uskottu aikuisten tietävän asioista paremmin ja epäilty, etteivät lapset pysty tekemään eroa todellisuuden ja kuvitelmien välillä. Lapsen osallisuuden vahvistamiseksi on nähtävä lapsi yksilönä hänen omista lähtökohdista käsin. Vaikka lapsen tieto olisi ristiriidassa aikuisen tuottaman tiedon kanssa, häntä pitäisi silti kuulla. Lasten ohittaminen tutkimuksissa on voinut johtua siitä, ettei

ole haluttu miettiä asian eettisiä kysymyksiä tai tutkijat eivät ole luottaneet lasten kommunikaatiokykyihin. Voi olla, etteivät tutkijat ole yksinkertaisesti ajatelleet lasten tutkimista yhtenä mahdollisuutena. Aikuisten omat asenteet, ennakkoluulot ja pelot vaikuttavat siihen, kuinka he suhtautuvat lasten haastatteluun. (Hotari ym. 2013, 156; Kallinen ym. 2015, 84.)

Lapsen osallisuudesta ja hänen vaikutusmahdollisuuksista on säädetty Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 artiklan 1 kohdassa. Sen mukaan lapsi, joka on kykenevä muodostamaan omat näkemyksensä, hänellä on oikeus vapaaseen ilmaisuun kaikissa häntä koskevissa asioissa. Päätöksen teossa on otettava huomioon lapsen ikä ja hänen kehitystasonsa. Jotta tämä oikeus toteutuisi lapsen kohdalla, on lapselle annettava mahdollisuus tulla kuulluksi kaikissa oikeudellisissa ja hallinnollisissa asioissa. Lasta voidaan kuulla suoraan tai apuna voidaan käyttää lapsen edustajaa. Tämä oikeus vapaaseen mielipiteen ilmaisuun säädetään Euroopan unionin perusoikeuskirjan 24 artiklan 1 kohdassa. Lapsien kohtelusta tasa-arvoisesti omina yksilöinä ja heidän oikeudesta saada vaikuttaa heidän kehitystason mukaisesti heitä itseään koskeviin asioihin, on säädetty Perustuslain 6 §:n 3 momentissa. (Araneva 2016, 183–184.)

7 LAPSI OSALLISENA TUTKIMUKSESSA

7.1 Lasten haastattelemine

Lasten haastattelu eroaa aikuisten haastatteluista monella tavalla. Lasten haastatteluissa puhuminen on sivuosassa ja tietoa saadaan paljon leikin kautta. Perinteinen haastattelutilanne ei ole lapsille luonteenomainen eikä sen käyttäminen ole heille spontaania. Tutkijan on oltava avoin lasten viesteille, kun hän haluaa tavoittaa lasten tuottamaa tietoa. Lasten kohtaamisissa luontaisia ovat hetkittäisyys ja muuntuvuus. Lasten kerronta ei ole suoraviivaista, vaan moninaista ja monikanavaista. On löydettävä lapsille luontaisia tapoja tuoda esille omia ajatuksiaan, ilmaista itseään ja luotava tilanne, jossa lapset innostuvat niistä kertomaan. Välineitä tiedon tuottamiseen voivat olla haastattelut, kyselyt, piirroukset, pelit tai kuvat. (Karlsson & Karimäki 2012, 44–46; Roos & Rutanen 2014, 29.)

Lapsia haastateltaessa on otettava huomioon heidän erityisyytensä. Lasten haastatteluun vaikuttavat lasten erilaiset temperamentit ja heidän iät. Nämä lasten erot pakottavat tutkijan olemaan joustava tehdessään haastatteluita ja hänen kerätessä haluamaansa tietoa lapsilta. (Helavirta 2007, 638.) Lapsia haastateltaessa on huomioitava heidän kielellinen tasonsa. Viestiminen voi olla sujuvampaa kuvien avulla, jos lasten on vaikea kertoa sanallisesti ajatuksistaan ja tunteistaan. Lapsen täytyy tuntea, että tutkija on aidosti kiinnostunut hänen kokemuksistaan ennen kuin hän kertoo tälle asioista. Luottamuksen rakentamiseksi tutkijan on hyvä perehtyä siihen moninaiseen maailmaan, jossa lapset toimivat. (Karlsson & Karimäki 2012, 50; Vilén ym. 2014, 54.)

Luottamuksellisen suhteen rakentaminen tutkijan ja tutkittavana olevien lasten välille on oleellinen asia, sillä lapset voivat vastata kysymyksiin niin kuin he olettavat aikuisen haluavan kuulla vastauksen. Tämä johtuu siitä, että lapset ovat tottuneet miellyttämään aikuisia. Lapset voivat myös jättää vastaamatta kysymyksiin, joihin he jo ajattelevat aikuisen tietävän vastaukset. Lapset ovat usein tilanteessa, jossa aikuiset määrittävät heidän suorittamistaan. Tämän takia tutkimustilanteessa lapsi voi yrittää miellyttää tutkijaa. Väärinymmärrykset kysymysten ja vastausten suhteen ovat mahdollisia puolin ja toisin. Joillekin lapsille voi olla vaikea vastata kysymyksiin, sillä he eivät ole tottuneet siihen, että aikuinen kysyy heidän mielipidettä asioihin. (Helavirta 2007, 631; Kallinen ym. 2015, 84–85.)

Vaikka haastattelua koskevassa kirjallisuudessa erotellaan haastattelujen eri vaiheet selkeästi toisistaan, ei tämä päde alle kouluikäisten lasten haastatteluihin. Lasten haastattelutilanteissa tutkija saa varautua siihen, että ne eivät useinkaan etene niin kuin hän on suunnitellut. (Roos & Rutanen 2014, 42; Raittila ym. 2017, 315.) Lasten haastatteluissa tutustuminen ja tunnustelu kestävät koko haastattelun ajan. Haastattelun kuluessa lapsi ja haastattelija oppivat tuntemaan toisiaan ja rakentavat yhteistä kieltä. On tärkeää antaa aikaa tutustumiselle ja pyrkiä rakentamaan haastattelu lapsen kielellä eli käsitteillä, joita lapsi käyttää. (Roos & Rutanen 2014, 42.)

Perhetyö on tukimuoto, jossa työntekijä tulee perheen yksityiseen elämäpiiriin. Tämän vuoksi perhetyötä voidaan pitää sensitiivisenä työmenetelmänä. Tutkijan on otettava perheenasioita käsitellessä sensitiivinen työote käyttöön ja

mietittävä vielä enemmän asian eettisiä kysymyksiä. Haastatteluiden yhteydessä tutkijan on huomioitava käyttämänsä kieli ja termit. (Kallinen ym. 2015, 32.) Tehdessä sensitiivisestä aiheesta tutkimusta, on aihetta pohdittava erityisesti tutkittavana olevan henkilön kannalta. Tilanne on monimutkainen erityisesti lasten ollessa haastateltavina, sillä tutkijan on arvioitava, sopiiko tietty aihe lainkaan käsiteltäväksi lasten kanssa. (Kallinen ym. 2015, 18.)

Kotona suoritettu haastattelu vaatii tutkijaa vielä sopeutumaan jokaisen kodin omaan kulttuuriin ja toimintatapoihin. Tilanne vaatii joustavuutta ja tasapainoteltua, mutta niiden avulla tutkija onnistuu parhaimmillaan tavoittamaan lasten yksilölliset kokemukset, käsitykset ja havainnot tutkittavasta aiheesta. Tutkija joutuu tasapainottelemaan lasten erojen ja erilaisten temperamenttien välisessä maastossa, jotta hän saa muodostettua kuvan lasten yksilöllisistä kokemuksista ja käsityksistä. (Helavirta 2007, 638.)

Lasten haastattelun tarkoituksena on ymmärtää kuinka lapsi jäsentää omaa maailmaansa ja sen tapahtumia. Haastattelussa sekä lapsi että haastattelija tuovat kumpikin vuorovaikutukselliseen tilanteeseen omat sisältönsä, jotka vaikuttavat siihen, kuinka lapsen ääni pääsee esiin. Aikuinen tutkija ei pysty katsomaan lapsen näkökulmasta hänen maailmaansa, sillä hän tarkastelee maailmaa aikuisen silmin. Vaikka kaikki ovat olleet lapsia jossain vaiheessa, on nykylasten lapsuus erilaista aikaisempiin vuosiin verrattuna. (Kallinen ym. 2015, 86.)

7.2 Haastatteluympäristö

Kallisen ym. (2015, 130) mukaan lasten haastatteluissa ympäristöllä on merkitystä. Sovimme vanhempien kanssa, että haastattelut tapahtuvat perheiden kotona. Mielestämme kotona tehdyt haastattelut omassa tutussa ympäristössä vähensivät lasten jännittämistä. Lapsilla oli koko ajan vanhempi lähellä, joka lisäsi turvallisuuden tunnetta. Lasten haastattelut kotona olivat käytännöllisistä syistä helpompia toteuttaa, sillä haastateltavat saivat olla itse kotonaan. Lapsilla oli kokemusta perhetyöntekijöiden kotikäynneistä, joten he olivat tottuneet ulkopuolisiin ihmisiin, jotka tulevat keskustelemaan perheen tilanteesta kotiin. Koti haastatteluympäristönä sensitiivisiä aiheita käsiteltäessä tuo haastateltavalle turvaa, sillä ympäristö on hänelle tuttu.

Tutkijalle kotona tehtävä haastattelu tuo myös haasteita. Vaikka tutkija ei ole samalla asialla kuin sosiaalityöntekijä tai perhetyöntekijä, joka tekee kotikäyntejä, tulee tutkija perheen omalle yksityisalueelle. Tilanne voi tästä syystä olla ristiriitainen, sillä tutkija ei voi tietää kuinka haastateltava tähän suhtautuu. (Kallinen ym. 2015, 131–132, 135.) Jos lapsella olisi ollut huono suhde perhetyöntekijään, olisi se voinut näkyä vuorovaikutuksessa haastattelijan kanssa. Elleivät aikaisemmat kokemukset olisi olleet miellyttäviä, kotikäynti haastateltavien luo olisi voinut olla negatiivissävytteinen. (Kallinen ym. 2015, 130.)

Kotona tehtävien haastattelujen ongelmana voivat olla muut perheenjäsenet ja lemmikit, jotka tuovat haastattelutilanteeseen häiriöitä ja keskeytyksiä. Sensitiivisistä aiheista puhuttaessa muiden läsnäolo voi heikentää haastateltavan halua puhua avoimesti asioistaan. Kotona tehty haastattelu voi myös heikentää luottamuksellisuuden ja yksityisyyden säilymistä, jos paikalla on muita perheen ulkopuolisia vieraita. (Kallinen ym. 2015, 131–132, 135.) Tutkijalla ei välttämättä ole mahdollista kontrolloida haastattelun etenemistä, vaan se etenee perheen rytmin ehdoilla (Helavirta 2007, 634).

Jotkut haastateltavat voivat toivoa haastattelun tapahtuvan muualla kuin heidän omassa kodissaan. Syynä tähän voi olla negatiivisten kokemusten tapahtuminen kotona, tai jos aihe on haastateltavalle hyvin henkilökohtainen, voi neutraali julkinen tila olla parempi haastattelun suorittamiseen. Koti voidaan kokea liian intiimiksi paikaksi ja tällöin luottamuksellisen ja rennon ilmapiirin saavuttaminen haastattelijan kanssa voi olla vaikeaa. Tällaisissa tapauksissa neutraali julkinen tila voi olla parempi haastattelupaikka. Julkisten ja avointen tilojen ongelmana ovat kuinka haastateltavan yksityisyys saadaan turvattua. (Kallinen ym. 2015, 136–138.)

8 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Päädyimme opinnäytetyön tekemiseen parityönä, sillä meillä oli ollut takana monia onnistuneita projekteja opintojen ajalta ja yhteistyömme oli ollut aina sujuvaa. Opinnäytetyöprosessimme alkoi joulukuussa 2016, jolloin mietimme aiheita ja mahdollista tilaajaa. Meistä toisen ollessa ensimmäisessä harjoittelussa perhetyössä, heräsi ajatus opinnäytetyön tekemisestä perhetyöhön liit-

tyen. Kysyimme mahdollisuudesta opinnäytetyön tekemiseen vastaavalta ohjaajalta, jolta löytyi hetken pohdinnan jälkeen sopiva aihe. Tammikuussa pidimme tilaajan kanssa yhteispalaverin, jossa kävimme läpi suunnitelmia, toteutustapaa, tavoitteita ja aikataulua. Meillä oli yhteinen näkemys siitä, että tutkimuksen tavoitteeksi tuli lasten näkökulman selvittäminen perhetyöstä.

Kevään aikana kirjoitimme teoreettisen viitekehyksen. Maaliskuussa haimme Kouvolan kaupungin lapsiperheiden sosiaalityön palvelupäälliköltä virallisen tutkimusluvan haastatteluja varten. Huhtikuun lopulla toimitimme vanhemmille perhetyöntekijöiden avustuksella kirjeen, jossa esittelimme itsemme ja työmme tarkoituksen sekä pyysimme heiltä lupaa saada haastatella heidän lastaan. Mukaan laitoimme lapsille osoitetun oman kirjeen, vaikka emme oletaneet lasten osaavan lukea. Kirjeen tarkoituksena oli kertoa selkeästi lapsille, mikä haastattelun tarkoitus on. Halusimme osoittaa lapsille, että huomioimme heidän oman mielipiteensä haastattelua kohtaan. Haastattelut olimme ajoittaneet touko-kesäkuuksi. Haastatteluiden ajankohdat sovimme niin, että vanhemmat antoivat yhteystietonsa perhetyöntekijöille ja otimme perheisiin itse yhteyttä. Sovimme haastattelut perheiden kanssa puhelimitse ja kesäkuun alussa aloitimme niiden tekemisen. Saimme 15 perheestä mukaan neljä perhettä.

Tutkimusta aloittaessa tiedostimme, että haastateltavat lapset tulevat olemaan erilaisia. Toiset lapsista olivat puheliaita ja toiset hiljaisempia, joten pitkästä kokemuksesta lasten parissa työskentelemisestä oli hyötyä. Hyvä lapsituntemus auttoi meitä lähestymään lapsia tilanteen edellyttämällä tavalla. Varasimme riittävästi aikaa tutustumiseen ennen haastattelun alkua. Koululta lainasimme Pesäpuu ry:n Nallekortit, joita suunnittelimme käyttävämme keskustelun aloituksessa ja tukena tilanteissa, joissa lapsen olisi ollut vaikea löytää sanoja kuvaamaan tunteitaan. Nallekortteja käyttämällä voidaan avata vuoropuhelu tai lukkiutunut tilanne tai käsitellä ongelmia, muutostilanteita ja epämuksuvia puheenaiheita (Pesäpuu ry.). Nallekortteja käytimme vain yhdessä haastattelussa.

Lapsia haastateltaessa haastattelutilanteisiin ei voinut valmistautua ennalta. Lähdimme haastatteluihin avoimin mielin ja luotimme siihen, että saamme lap-

set kertomaan meille perhetyöhön liittyvistä kokemuksistaan. Aluksi kerroimme lapsille haastattelun olevan osa koulutehtäväämme ja varmistimme vanhemman lukeneen lapselle lähetetyn kirjeen. Korostimme, että lapsen ei tarvitse vastata kysymyksiin, mikäli hän ei halua. Muistutimme myös, että lapsi voi missä tahansa haastattelun vaiheessa kysyä meiltä asioista, jotka mietityttävät häntä. Kiitimme ja kehuimme lasta osallistumisesta, sillä se vaikutti merkittävästi tutkimuksemme toteutumiseen.

Kaksi haastatelluista lapsista oli sosiaalisia, reippaita ja yhteistyöhaluisia. He olivat motivoituneita haastateltaviksi, joten haastattelut sujuivat hyvin. Kaksi lapsista oli melko hiljaisia ja huomasimme selvästi, että haastattelu oli toiselle heistä jännittävä tilanne. Mietimme hiljaisten lasten suhtautumista haastattelutilanteeseen ja ajatuksiimme tuli, että olisimme voineet käydä perheissä tutustumassa ennen haastatteluiden tekemistä. Näin lapset olisivat tienneet etukäteen keiden kanssa he tulevat juttelemaan. Käytännössä emme olisi pystyneet vierailukäyntejä tekemään erilaisten aikataulujen ja pitkien välimatkojen vuoksi. Mietimme myös, olisiko perheiden osallistumisinnostukseen vaikuttanut kielteisesti, jos olisimme kertoneet haastattelukertoja olevan enemmän kuin yksi.

Yhden lapsen kanssa aloitimme haastattelun liian nopeasti. Huomasimme, että lapsi meni melko hiljaiseksi ja vastasi kysymyksiimme toistuvasti "en tiedä". Ymmärsimme silloin, että lapsi ei ollut vielä valmis haastatteluun. Saimme tilanteen rauhoitettua vaihtamalla keskustelun koskemaan lapsen omia leluja, joita hän esitteli meille. Jatkoimme juttelua, kunnes lapsi oli itse valmis jatkamaan haastattelua. Motivoitumiseen vaikutti suuresti lelun saaminen haastattelun jälkeen. Lapsia oli helppo haastatella leikin ja lelujen valitsemisen aikana. Vierailut perheissä kestivät puolesta tunnista puoleentoista tuntiin. Haastatellut lapset, kolme tyttöä ja yksi poika, olivat iältään 5,5—6,5-vuotiaita.

Osassa haastattelutilanteista oli lasten lisäksi muita perheenjäseniä, mikä toi haasteita haastatteluun. Lasten keskittyminen häiriintyi, kun mukana hääräsi sisaruksia, lemmikkieläimiä ja vanhempia. Ihanteellinen tilanne olisi ollut, jos olisimme voineet olla lapsen kanssa kolmisin. Tämän toteuttaminen ei kuiten-

kaan ollut mahdollista, sillä lapsen eristäminen perheestään olisi ollut näin pienille lapsille liian pelottavaa. Lapsilla oli koko haastattelun ajan näkö- ja kuulo-yhteys vanhempaansa. Paikalla olleet vanhemmat eivät kommentoineet kysymyksiimme, vaan antoivat lapsensa vastata niin kuin heistä itsestään tuntui. Haastatteluiden jälkeen juttelimme vanhempien kanssa perhetyöhön liittyvistä asioista, mutta heidän tuottamaansa tietoa emme käyttäneet tutkimustuloksissa.

Yhdessä haastattelussa oli perhetyöntekijä mukana lapsen omasta toiveesta, sillä lapsi halusi tutusta aikuisesta itselleen turvaa. Hän oli päättänyt, että vanhempien sijasta haastattelussa olisi paikalla perhetyöntekijä. Perhetyöntekijän läsnäolo ei vaikuttanut meidän toimintaamme haastattelussa, mutta teki tilanteen luontevammaksi lapselle. Tutkijoina mietimme, oliko perhetyöntekijän läsnäololla vaikutusta lapsen vastauksiin tai käyttäytymiseen. Emme usko, että lapsi olisi vastannut toiveistaan perhetyöntekijän kanssa vietetystä ajasta eritavalla, vaikka perhetyöntekijä ei olisi ollut mukana haastattelussa. Lapsi oli reipas ja aktiivinen, joten emme usko, että hänen vastauksensa olisi muuttunut. Lisäksi perhetyöntekijä oli lapselle hyvin tuttu, hän oli käynyt perheessä jo pitemmän aikaa.

Erilaiset tilanteet haastatteluissa vaativat meiltä joustoa ja sopeutumista, mutta ne sujuivat hyvin. Varasimme haastatteluihin riittävästi aikaa, jotta kysymyksiä pystyi esittämään useampaan kertaan. Annoimme lasten kertoa rauhassa omaan tahtiinsa kokemuksistaan, eikä meillä ollut kiire mihinkään. Lapsi sai myös valita kodistaan sopivan tilan, jossa haastattelu toteutettiin. Haastateltavista lapsista kaksi halusi haastattelun tehtävän perheen olohuoneessa ja kaksi omassa huoneessaan. Vanhemmat antoivat lapsilleen mahdollisuuden päättää paikasta.

8.1 Laadullinen tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmämme oli laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus, sillä se sopi lähtökohdat huomioiden tähän parhaiten. Laadullisen tutkimuksen käyttö oli perusteltua, kun ilmiöstä haluttiin syvälinen näkemys ja hyvä kuvaus sekä haluttiin ensisijaisesti löytää tosiasioita, kuin todentaa jo olemassa olevia väit-

tämiä. Tutkimuksen painopiste oli tulevaisuudessa, sillä sen avulla pyrittiin uudistamaan tai kehittämään kohdetta, jota tutkittiin. (Kananen 2014, 17; Pitkänen 2014, 9; Hirsjärvi ym. 2015, 161.)

Lähtökohtana oli todellisen elämän kuvaaminen, jossa haluttiin saada kokonaisvaltaisesti selville tutkittavien käsityksiä ja heidän maailmaansa. Tutkimus pyrki tulkintaan ja toimijoiden näkökulman ymmärtämiseen kohteen ja tutkijoiden vuorovaikutuksessa. Yksi laadullisen tutkimuksen piirteistä on kohderyhmän valinta tarkoituksenmukaisesti satunnaisotosten sijaan. (Isoherranen 2012, 164; Kananen 2014, 18; Hirsjärvi ym. 2015, 161, 164.) Tavoitteena oli antaa ääni sellaiselle ryhmälle, jolla sitä ei perinteisesti ole ollut (Kallinen ym. 2015, 38). Aineisto kerättiin vuorovaikutuksessa lasten kanssa ja kohderyhmänä olivat perhetyön asiakkaina olevien perheiden 5—7-vuotiaat lapset.

Tutkimuksessa ei laadittu yksityiskohtaisia kysymyksiä, huomio oli tutkittavien lasten näkökulmissa, kokemuksissa, näkemyksissä ja merkityksissä. Tutkimus tapahtui luonnollisessa ympäristössä. (Kananen 2014, 16, 18.) Emme laatineet etukäteen tarkkoja kysymyksiä, vaan haastattelut etenivät lasten ehdoilla. Lasten toiveet haastattelupaikasta otettiin huomioon. Halusimme haastattelun tehtävän jossakin lapselle mieluisassa paikassa. Lapsi sai valita ja päättää itse sopivan ympäristön, jonka koki tutuksi ja turvalliseksi. Kaikki lapset haastateltiin heidän kotonaan.

Lapsille haastattelua tehtäessä ominaista ovat leikki, leikillisuus, ihmettely, keikku ja huumori, jotka ovat inhimillisen toiminnan perusta (Karlsson & Karimäki 2012, 49). Lapsen ajattelua ja ilmaisua innostivat leikillisuus, johon halusimme haastattelutilanteissa panostaa. Kuljetimme mukanaamme matkalaukua, jossa oli lapsille mieluisaa tekemistä. Lelut ja piirustusvälineet toimivat jäänmurtajina leppoisan tilanteen luomisessa. Lapset osasivat kertoa omia näkemyksiään perhetyöstä eri tavoin: sanoilla, leikeillä, kuvilla, ilmeillä ja eleillä.

8.2 Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä

Tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelulla. Haluttaessa tietää, kuinka joku ajattelee häntä koskevasta asiasta, on yksinkertaisinta kysyä asiaa häneltä itseltään. Lisäksi aiheen sensitiivisyys vaikutti siihen, että menetelmänä oli

haastattelu. (Kallinen ym. 2015, 40.) Haastattelu on tiedonkeruumenetelmänä ainutlaatuinen, sillä siinä kielellinen vuorovaikutus tutkittavan kanssa on suora. Muita etuja ovat mm. aineiston keruun joustava sääteleminen tilanteen edellyttämällä tavalla, vastaajien myötäileminen, haastatteluaiheiden järjestyksen sääteleminen ja vastausten laaja tulkitseminen. Haastattelu antoi tilaa yllättäville ja ennakoimattomille vastauksille, jotka olisivat jääneet kuulematta, jos aineisto olisi kerätty lomakekyselyllä. (Helavirta 2007, 633; Hirsjärvi ym. 2015, 204—205.)

Päädyimme nauhoittamaan haastattelut, jolloin meillä oli parempi mahdollisuus keskittyä lasten kanssa jutusteluun. Kerroimme vanhemmille haastatteluiden nauhoittamisesta kirjeessä ja ilmoitimme vielä ennen haastatteluiden alkua jokaiselle lapselle erikseen, että heidän puheet nauhoitetaan. Kerroimme, että kukaan muu meidän lisäksi ei kuuntele nauhoituksia. Keskustelun nauhoittaminen antaa tutkijalle mahdollisuuden olla paremmin läsnä haastateltavan kertoessa sensitiivisestä aiheesta. Jos tutkija keskittyisi muistiinpanojen tekemiseen, saattaisi se estää tärkeän vuorovaikutuksen haastateltavan kanssa. Tutkijan on pidettävä huolta nauhoitusten luottamuksellisuudesta. Mikäli nauhoituksia kuuntelisi joku muukin kuin tutkija, olisi tästä mahdollisuudesta ilmoitettava tutkittavalle. Tutkittavalla on oikeus kieltäytyä nauhoituksesta niin halutessaan. (Kallinen ym. 2015, 155.)

Ajattelimme aluksi aineistonkeruumenetelmäksi teemahaastattelua, mutta ennalta rajatut haastatteluteemat olisivat saattaneet ohjata lapsia ja heidän vastauksiaan liikaa. Lapset tuottavat puhetta usein rönsyilevästi, jossa hypitään asiasta toiseen yllättävästi ja puhetta tehostetaan yleensä liikkeen kautta. Tämä asettaa haasteita tutkijalle kuulemisen osalta ja hänen on kyettävä poimimaan asioita jatkokysymyksiä varten. Vaikka tutkija antautuisikin lasten puhetulvan vietäväksi, on hänen muistettava haastattelun päämäärä ja ohjattava lapsen puhetta päämäärän suuntaan. Lapsilla on tapana siirtyä asiasta toiseen ilman, että he käyttävät erillisiä siirtymäsanoja. Tästä syystä puheen perässä pysyminen on aikuisille välillä haasteellista. (Helavirta 2007, 633.)

Haastatteluun aineistonkeruumenetelmänä päädyimme myös siksi, että tutkitavamme olivat vielä päiväkotij- ja esikouluikäisiä. Kirjoitus- ja lukutaitoa vaati-

neet vastausvaihtoehdot eivät olisi olleet toimivia. Lasten kokemukset perheyön vaikuttavuudesta olisivat jääneet etäisiksi, jos emme olisi tavanneet lapsia kasvotusten ja lapset olisivat vastanneet kirjallisesti kyselyyn aikuisten välityksellä (Kallinen ym. 2015, 49).

8.3 Avoin haastattelu

Avoimen haastattelun perustana on yleensä yksilön oma tarina hänen elämästään tai jostakin siihen liittyvästä vaiheesta. Haastattelijan kysymykset ovat kertomusta tarkentavia, eivätkä ne niinkään ohjaa haastattelua. (Raitanen 2016.) Avoimen haastattelun etuna on joustavuus, koska haastattelijalla on mahdollisuus kysymysten toistoon, väärinkäsitysten oikaisuun ja keskusteluun vastaajan kanssa (Pitkänen 2014, 93; Hirsjärvi ym. 2015, 204). Lasten näkökulmia selvitetäessä tutkimusaiheesta kysyminen on perusteltu keino tiedonhankinnaksi, sillä haastattelutilanteessa nousevat pintaan ne kokemukset, joita lapsilla aiheesta on (Karlsson & Karimäki 2012, 44).

Avoin haastattelu muistuttaa eniten keskustelua kaikista haastattelun muodoista. Avoin haastattelu mahdollistaa haastateltavan tunteiden, mielipiteiden, ajatusten ja käsitysten selvittämisen sen mukaan, miten ne keskustelussa tulevat esille. (Hirsjärvi ym. 2015, 209). Avoimet kysymykset olivat lasten kanssa toimiva keino saada vastauksia tutkimuskysymyksiimme, sillä ne antoivat tilaa lasten omasanaiselle kerronnalle. Liitimme kysymyksiä myös lasten arjen rutiineihin ja toimiin, jolloin heidän oli helpompi vastata. Käytimme haastatteluissa paljon avoimia kysymyksiä: "Miltä sinusta tuntuu?", "Mitä sinä ajattelet?" tai "Mitä haluaisit tehdä?".

Haastattelun voi toteuttaa ryhmä-, pari- tai yksilöhaastatteluna (Hirsjärvi ym. 2015, 210). Monet tutkijat ja ryhmähaastattelun kannattajat pitävät ryhmähaastattelua lapsille luontevana tilanteena. Heidän mukaansa lapset toimivat usein muutenkin kaveriryhmissä. Ryhmähaastatteluissa lapset voivat päättää aktiivisuudestaan, mikäli aikuisten kyselyt yksilöllisistä kokemuksista tai mielipiteistä tuntuvat liian haasteellisilta. (Helavirta 2007, 631.) Ryhmähaastattelussa lupien saaminen on vaikeampaa. On mahdollista, että vanhemmat eivät olisi halunneet lapsensa puhuvan kaikkien kuullen perheen yksityisiä asioita. Tunteettomien lasten ollessa kyseessä olisi ollut mahdotonta arvioida, ketkä

heistä olisivat uskaltaneet puhua aroista aiheista ryhmässä, jossa ei tuntisi kehtään. Näissä tilanteissa jonkun lapsen omakohtainen kokemus olisi voinut jäädä kuulematta. (Kallinen ym. 2015, 59, 62.) Parihaastatteluun pätee lähes samat ohjeet kuin ryhmähaastatteluun (Hirsjärvi 2015, 210).

Päädyimme haastattelemaan lapsia yksittäin, sillä se mahdollisti parhaiten lasten yksilöllisten kokemusten selvittämisen sekä hyvän perehtymisen ja keskittymisen haastateltavan lapsen asioihin. Lapsille oli hyvä esittää tarkentavia jatkokysymyksiä tilanteen niin salliessa. Aineistonkeruumenetelmän valintaan vaikuttaa oleellisesti se, keitä haastateltavat ovat ja mikä on tutkimuksen aiheena (Hirsjärvi ym. 2015, 210). Mielestämme lasten ollessa tiedon tuottajina oli perusteltua valita menetelmäksi avoin haastattelu.

8.4 Tutkimusaineiston analysointi

Laadullisessa haastattelututkimuksessa tehdään usein analyysi litteroidusta aineistosta, jossa aineisto muunnetaan kuvasta tai puheesta tekstiksi. Litterointi auttaa aineiston muuntumisessa hallittavaan muotoon ja se on keskeinen osa aineistoon tutustumisessa. (Ruusuvuori ym. 2010, 13, 427.) Analyysin tekeminen litteroidusta aineistosta on perusteltua, sillä nauhoitettua puhetta kuuntelemalla olisi vaikea hahmottaa isompia kokonaisuuksia. Sopiva tarkkuus litteroinnille määritellään metodisen lähestymistavan ja tutkimusongelman perusteella. Tutkimuksen kohdistuessa haastatteluissa tuleviin asiiasältöihin ei ole tarpeen tehdä yksityiskohtaista litterointia. (Ruusuvuori ym. 2010, 424—425.)

Tallensimme aineiston ääninauhurilla, jonka lainasimme koululta. Rajasimme aineiston niin, että se oli mahdollista litteroida tutkimusongelmaan vastaamisen edellyttämällä tarkkuustasolla. Tiivistimme aineistoa niin, että jäljelle jäi vain tutkimuksen kannalta olennainen. Pyrimme löytämään aineistosta ne asiat, jotka olivat merkityksellisiä lasten kokemusten näkökulmasta. Jätimme litteroimatta lasten kertomat asiat, jotka eivät liittyneet perhetyöhön, esimerkiksi uuden lelun hankinta, päiväkodin tapahtumat tai sukulaisen syntymäpäivät.

Litteroimme yhdessä, jolloin pystyimme varmistamaan toiselta heti, kuinka hän oli puheen kuullut. Tällä tavalla minimoimme virheellisen kuullun ymmärtämisen. Teimme litteroinnin aineistosta nopeasti haastattelujen jälkeen, jolloin kaikki havainnot ja tunnelmat olivat hyvin muistissa. Kuuntelimme nauhoitukset huolellisesti moneen kertaan varmistaaksemme kaiken mahdollisen tiedon keräämisen aineistosta. Litteroimme myös omat puheenvuoromme. Haastattelijoiden puheenvuorot on hyvä litteroida, sillä niistä voi päätellä, miten kysymyksen muotoilutavat ovat vaikuttaneet saatuun vastaukseen (Ruusuvuori ym. 2010, 425).

Litterointivaiheessa kiinnitimme huomiota siihen, että olimme käyttäneet jonkin verran johdattelevia kysymyksiä. Emme olleet sitä huomanneet haastattelun ja juttelun aikana. Pääosa kysymyksistä oli kuitenkin avoimia, joten emme usko, että olisimme liikaa vaikuttaneet lasten vastauksiin. Litteroiminen oli työlästä, vaikka haastateltuja lapsia oli vain neljä. Meillä ei ollut aikaisempaa kokemusta litteroinnista, joten siihen perehtyminen oli aikaa vievää. Litteroitua tekstiä tuli 13 sivua. Opinnäytetyömme yhtenä tavoitteena oli löytää perhetyöntekijöille kehittämissideoita, jotka esittelemme Tutkimustulokset-kappaleessa.

Analysointivaiheessa jaottelimme vastaukset tutkimuskysymysten mukaisesti, jolloin kävivät ilmi lasten kokemukset perhetyöstä ja sen osallisuudesta. Tämän jälkeen ryhmittelimme aiheet esille nousseista kokemuksista. Ryhmittelyssä käydään tarkasti läpi aineistosta poimitut alkuperäisilmaukset ja etsitään eroavaisuuksia ja samankaltaisuuksia kuvaavat käsitteet, jotka ryhmitellään, yhdistetään luokaksi ja nimetään käsitteellä, joka kuvaa luokan sisältöä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110). Ryhmittelimme haastattelut seuraavien teemojen mukaisesti:

- lasten kokemukset perhetyöstä
- yhdessä tekeminen
- lasten kokemukset osallisuudestaan perhetyöhön
- toiveet perhetyöntekijöille.
  - kahdenkeskinen aika
  - ulkoilu

Sisällönanalyysin tarkoituksena on merkittävien asioiden löytäminen aineistosta ja ihmisten kokemusten selvittäminen saamalla ymmärrystä tutkittavasta asiasta. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin analyysiin kuuluvat aineiston pelkistäminen, ryhmittely ja teoreettisten käsitteiden luominen, joiden avulla saadaan vastauksia kysymyksiin tulkinnan ja päättelyn avulla. Pelkistäminen on tiedon pilkkomista tai tiivistämistä osiin ja epäolennaisen tiedon karsimista pois aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 104, 108—109, 112.) Käytännössä puhdas aineistolähtöisyys on mahdotonta. Kaikki kuvaukset ja jäsenyykset, joita tutkija tekee, ovat teoreettisten käsitteiden ja tutkimusasetelman koskettamia. Tutkija tekee teoreettisia valintoja ja tulkintoja jo alustavassa jäsentelyssä, järjestelyssä ja keräysvaiheessa. (Ruusuvuori & Nikander 2010, 19—20.)

9 TUTKIMUSTULOKSET

Tutkimustulosta laadullisessa tutkimuksessa ei voi yleistää, sillä se pätee vain tutkimuskohteeseen (Kananen 2014, 19). Tutkimustulokset ovat ainoastaan haastateltujen lasten kokemuksia ja mielipiteitä. Kouvolan perhetyön asiakaina olevia perheitä oli tutkimushetkellä 15, joista saimme haastateltavaksemme neljä lasta. Lapset olivat iältään 5,5—6,5-vuotiaita. Haastatelluista kolme oli tyttöä ja yksi oli poika. Anonymiteetin säilyttämiseksi lasten oikeita nimiä ei ole käytetty, vaan lapsista on käytetty koodeja lapsi A, lapsi B, lapsi C ja lapsi D. Lapsille ei puhuttu perhetyöntekijöistä, vaan heistä käytettiin perheen kesken etunimiä. Olemme korvanneet nämä kohdat perhetyöntekijällä, jotta työntekijöiden anonymiteetti säilyy.

Vertaamme tutkimustuloksia tutkimuskysymyksiin ja avaamme tutkimuskysymyksiä lasten mielipiteiden ja kokemusten perusteella. Käymme läpi haastateluissa esiin tulleita aiheita teemoittain, joita olivat:

- lasten kokemukset perhetyöstä
- yhdessä tekeminen
- lasten kokemukset osallisuudestaan perhetyöhön
- toiveet perhetyöntekijöille.

- kahdenkeskinen aika
- ulkoilu

9.1 Lasten kokemukset perhetyöstä

Lapsilta kysyttäessä miltä perhetyöntekijän käynti perheessä tuntuu, vastasivat he sen olevan hyvä asia. Lapset eivät osanneet tarkemmin analysoida millä tavalla käynnit ovat auttaneet perhettä. Perhetyöntekijöiden käynnit ovat tuntuneet lapsista kivalta tai hyvältä. Yksi lapsista vastasi ensimmäisen perhetyöntekijän käynnin tuntuneen hassulta, mutta koki perheen saaneen apua. Yksi lapsista vastasi, että perhetyöntekijän käynneistä on ollut apua, mutta ei tiennyt miten se olisi auttanut tai mikä asia olisi muuttunut käyntien jälkeen.

Esim.1

Haastattelija: Miltä se sinusta tuntuu ku ne (perhetyöntekijät) käy teillä?

Lapsi A: Se on kivaa ku voi pelata ja tehdä kaikkee kivaa.

Haastattelija: No, mites oot siä huomannu, miten äiti on suhtautunu. ku ne tädit on käynny täällä?

Lapsi A: Se tykkää tosi paljon ku ne käy täällä, et äiti saa olla yksin ja kattoo telkkarii täällä ja olla rauhassa.

Haastattelija: Oot siä huomannu mitää muutoksia tääl perheessä ku ne tädit on käynny täällä? Onks teil minkälaista tää elämä täällä?

Lapsi A: No, äiti suuttuu välillä ku me (sisaruksen) kanssa riidelään ja lyödään ja välillä kiroillaan, sit äiti sanoo, että pitää lopettaa. Jos me ei lopeteta, niin äiti on meille tosi vihainen.

Esim. 2

Haastattelija: Miltäs sinust tuntui kun ne tädit kävi ensimmäisen kerran?

Lapsi B: Aika hassulta.

Haastattelija: Onks teiän perhe saanut apua?

Lapsi B: Ihan vähäsen, pikkuriikkisen.

Haastattelija: Osaat siä ajatella silleen, että oletko sä ite saanut apua?

Lapsi B: No, aika paljon.

Haastattelija: No mites se on sinus näkyne että siä oot saanu apua?

Lapsi B: No ihan hyvältä.

Esim. 3

Haastattelija: Osaat siä sit kertoo onks niitten (perhetyöntekijöiden) käynneistä ollu apua?

Lapsi D: Joo.

Haastattelija: Mites se sit on näkyne?

Lapsi D: En miä tiiä.

Haastattelija: Onks teidän perheessä joku muuttunu sen jälkeen kun (perhetyöntekijät) on alkanu käymään?

Lapsi D: En miä tiiä

Tuloksista ilmenee hyvin, että lapset kokevat perhetyön olevan perheensä arjessa hyvä asia ja lapset pitävät perhetyöntekijöiden kanssa vietetystä ajasta. Perhetyöntekijöiden käynnejä odotetaan ja vaikka lapset eivät osanneet kertoa, mitä konkreettista hyötyä perhetyöntekijöiden käynneistä oli ollut, oli lapsilla tunne, että asiat olivat nyt paremmin kuin ennen perhetyöntekijöiden käynnejä. Perhetyötä oli tehty kaikissa perheissä jo 1,5 – 2 vuoden ajan. Perhetyön alkaessa lapset ovat olleet pieniä, joten he eivät pysty muistamaan ja ymmärtämään, millainen perheen tilanne on ollut perhetyön alkaessa.

Mielestämme on selvää, että haastateltujen lasten kokemukset perhetyöstä ovat positiivisia. Perhetyöntekijät ovat käynneillään luoneet lapsille turvallisuuden tunnetta heidän sen hetkiseen perhe-elämään. Joissakin perheissä perhetyöntekijät olivat vaihtuneet työskentelyn aikana, mutta vaihtuvuus ei ollut niin suurta, että se olisi vaikuttanut lapsiin negatiivisesti. Uudet perhetyöntekijät olivat aina päässeet sujuvasti lasten kanssa samalle aaltopituudelle ja perhetyö oli jatkunut edelleen.

9.2 Yhdessä tekeminen

Tutkimukseemme osallistuneet lapset kokivat perhetyöntekijän saapumisen kivana ja odotettuna asiana. Perhetyöntekijöillä oli aikaa leikkiä lasten kanssa ja

olla heille läsnä. Lapset kertoivat innokkaasti, mitä kaikkea he olivat perhetyöntekijöiden kanssa tehneet. Lasten puheessa korostui leikki. Lapset kertoivat pelanneensa ja leikkineensä perhetyöntekijöiden kanssa.

Esim. 1

Haastattelija: Haluaisit siä kertoa, mitä tyä olette sen (perhetyöntekijän) kanssa tehneet?

Lapsi A: No, pelannu ja sit tehny palapelejä ja sit oon leikkiny täällä leluilla ja sit kaikkee kivaa tehty ja me ollaan otettu vähän välipalaakin.

Haastattelija: Mikäs on ollu sun mielestä tosi kivaa?

Lapsi A: No pelaaminen.

Haastattelija: Pelaattes tyä jotaa lautapelejä tai ulkopelejä?

Lapsi A: Ihan jotain niinku sisäpelejä. Me ei ikinä pelata mitää ulkopelejä.

Haastattelija: Olisko se sun mielestä sit kiva pelata niitä ulkopelejä?

Lapsi A: Joo, jotain helppoja pelejä.

Esim. 2

Haastattelija: Haluaisit siä kertoa, mitä tyä näitten (perhetyöntekijöiden) kanssa teette?

Lapsi B: Noo, vähäsen leikitään ja pelataankin.

Haastattelija: Mitäs tyä leikitte, onks sul joku suosikkileikki?

Lapsi B: On mul yks peli, se on toi Kimble.

Esim. 3

Haastattelija: Oisit siä halunnu kertoa, mitä tyä ootte niitten (perhetyöntekijöiden) kanssa tehny?

Lapsi D: Noo, ollaan leikkitty PetShopeilla.

Lapsen emotionaaliselle, sosiaaliselle ja kognitiiviselle kehitykselle leikki on välttämätöntä. Leikillä on myönteisiä vaikutuksia lapsen kehittyvälle kielelle. Leikki auttaa lasta ymmärtämään syy-seuraussuhteita, opettaa lasta asioiden joustavaan yhdistelemiseen, lisää luovaa ajattelua ja assosiativisuutta. Leikki kehittää lapsen ongelmanratkaisutaitoa ja lapsi oppii erottamaan todellisuuden

leikistä. Leikin avulla lapsi oppii eri esineiden käsittelyä ja ymmärtää niiden eri toimintatarkoituksia. Leikkien mukana lapselle tulevat tutuiksi sääntöjen noudattaminen ja kuinka toimitaan yhdessä muiden kanssa ja säädellään omia tunteita. Leikin avulla lapsi myös oppii sosiaalista vuorovaikutusta muiden lasten kanssa, pohtii moraalia ja arvoja sekä oppii empatian käyttöä antamalla ja vastaanottamalla sitä muilta lapsilta. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto)

Lapsen kehityksen kannalta on tärkeätä, että hän pääsee harjoittelemaan ja kokeilemaan mielekästä toimintaa. Lapsi on luonnostaan kiinnostunut uusista asioista: siksi hän liikkuu, puhuu, ajattelee, kysyy, kuuntelee ja puuhaa jatkuvasti. Näin hän oppii käsittelemään tunteitaan ja sisäistä maailmaansa sekä oppii kehittämään itsetuntoansa. Leikin avulla lapsi pystyy sopeutumaan paineisiin, joita tulee ympäristöstä ja hänestä itsestään. Leikki mahdollistaa lapselle uusien taitojen harjoittamisen ilman epäonnistumisen pelkoa. (Mannerheimin Lastensuojeluliitto)

9.3 Lasten kokemukset osallisuudesta perhetyöhön

Kokemukset ja mielipiteet omasta osallisuudesta perhetyössä jakoutuivat. Kolme lapsista koki olevansa hyvin mukana päätöksenteossa. Heidän mielestään he saavat itse vaikuttaa siihen, mitä leikitään tai tehdään perhetyöntekijän kanssa. Yhden lapsen mielestä sisarus sai aina päättää leikin valinnasta.

Esim. 1

Haastattelija: Onks tättit kysyny, että mitäs siä haluaisit tänää tehdä?

Lapsi A: On ne kysyny, ett pelataaks me vai mitä me tehdään.

Haastattelija: Kukas saap päättää mitä tyä teette?

Lapsi A: No, molemmat vuorotellen, ettei tuu riitaa.

Esim. 2

Haastattelija: Sit kun tättit tulee tänne, niin oot siä saanut päättää mitä tehdään?

Lapsi B: Joo, yleensä me mennään puistoon.

Esim. 3

Haastattelija: Saat siä ite päättää mitä tyä tääl teette?

Lapsi C: EN, (sisarus) aina päättää.

Haastattelija: Saat siäkii siihen ite päättää?

Lapsi C: En kun (sisarus) päättää ja mä heitän sen ikkunasta ulos.

Haastattelija: No, sanot siä sit koskaan (perhetyöntekijälle) mitä siä haluat tehdä? Kuunteleeks se (perhetyöntekijä) sinua?

Lapsi C: (sisarus) määrää.

Haastattelija: Laitat siä koskaan hanttiin?

Lapsi C: Mä sanon aina, ei käy.

Haastattelija: No milläs työ sitä päätätte, et mitä työ leikitte?

Lapsi C: (sisarus) päättää aina kaiken.

Haastattelija: Oliskos sinust sit kiva, jos siä saisit joskus päättää?

Lapsi C: Joo

Esim. 4

Haastattelija: Nii, että siä saat sit päättää mitä työ teette?

Lapsi D: Joo, jos miä päätän ni myö mennää ulos.

Lapsi rakentaa ymmärryksensä siitä kuka hän on, mihin hän kuuluu ja miten hän elää sillä, että hän saa olla osallisena perheensä, sukunsa, oman asuinalueensa ja hänen elämänpiiriinsä kuuluvien yhteisöjen toiminnassa ja että hän pääsee myös vaikuttamaan asioihin. Se miten hyvin lapsi pääsee mukaan määrittämään, toteuttamaan ja arvioimaan hänen hyväkseen tehtävää työtä, määrittää lapsen osallisuuden asteen. Kyseessä on kasvun ja kehityksen perusedellytys, jonka kautta lapsi oppii yhdessä olemista ja elämistä. (Hotari ym. 2013, 149.)

Lapsen oikeuksien sopimus takaa lapsille mahdollisuuden ilmaista mielipiteensä ja olla osallisena häntä koskevissa asioissa. Lapsen ikä ja hänen kehitystasonsa on otettava huomioon, kun arvioidaan lapsen näkemyksiä. Pienilläkin lapsilla on oikeus osallisuuteen. Silloin korostuu aikuisen rooli, sillä aikuinen luo ne edellytykset lapselle, jotta hänellä on mahdollisuus olla fyysisesti ja psyykkisesti läsnä asioissa, jotka koskevat häntä. Tärkeässä roolissa

silloin on lapsen kuuleminen yksilönä arkikäytännöissä. (Hotari ym. 2013, 149, 151.)

9.4 Toiveet perhetyöntekijöille

Tavoitteenamme oli saada kehittämisideoita Kouvolan alueen perhetyöntekijöille. Kyselimme lapsilta mitä toiveita heillä olisi perhetyöntekijöille ja mitä he haluaisivat heidän kanssaan tehdä. Haastattelussa lapset nostivat esiin ulkoilun ja kahdenkeskisen ajan perhetyöntekijän kanssa. Kaksi lapsista esitti toiveensa saada olla perhetyöntekijän kanssa kahden. Pelaaminen oli asia, jota perhetyöntekijöiden kanssa oli paljon tehty, mutta sitä halutaan vielä lisää.

9.4.1 Ulkoilu

Tuloksista ilmeni, että kaikki lapset toivoivat enemmän ulkoilua perhetyöntekijän kanssa. Perhetyöntekijöiden kanssa on aikaisemminkin ulkoiltu, mutta ulkoilua toivotaan vielä enemmän. Kaksi lapsista kertoi ulkoilun aikana käyvänsä perhetyöntekijän kanssa puistossa.

Esim. 1

Haastattelija: Pelaattes tyä jotaa lautapelejä tai ulkopelejä?

Lapsi A: Ihan jotain niinku sisäpelejä. Me ei ikinä pelata mitää ulkopelejä.

Haastattelija: Olisko se sun mielestä sit kiva pelata niitä ulkopelejä?

Lapsi A: Joo, jotain helppoja pelejä.

Esim. 2

Haastattelija: No, mikäs on sun mielestä ollu kaikkein kivointa?

Lapsi B: Olla ulkona.

Haastattelija: Mikäs erityisesti siel ulkona on mukavaa?

Lapsi B: Kun aurinko paistaa niin saa makaa ruohikolla.

Haastattelija: Oottes tyä käyny leikkipuistoissa?

Lapsi B: Joo, meil on tos vieres sellanen puisto.

Esim. 3

Haastattelija: Onks sul tullu mitää toiveita mielee, mitä vaik vois (perhetyöntekijän) kanssa seuraavaks tehdä? Tykkäät siä olla enemmän sisällä vai ulkona?

Lapsi C: Ulkona.

Haastattelija: Mikäs siel on erityisen kivaa?

Lapsi C: No en mä tiedä. Uiminen on hauskaa.

Esim. 4

Haastattelija: Sit kun tätit tulee tänne, niin oot se siä joka saa päättää mitä tehdään?

Lapsi D: Joo, yleensä me mennään puistoon.

Haastattelija: Mites sit ku te ulos meette, niin onks täs joku puisto?

Lapsi D: On täs lähel.

Haastattelija: Kyseleeks ne (perhetyöntekijät) sulta mitä siä haluaisit tehdä?

Lapsi D: Joo

Haastattelija: Nii, että siä saat sit päättää mitä työ teette?

Lapsi D: Joo, jos miä päätän ni myö mennää ulos.

Lasten kasvuympäristöt ovat muuttuneet yhteiskunnan muutosten myötä. Lasten vapaa leikki ja ulkoilu ovat vähentyneet ja aika, jonka lapsi viettää sähköisten ruutujen äärellä ja ohjatuissa harrastuksissa, on kasvanut. Luonnonympäristössä on hyvät mahdollisuudet tarjota monipuolisesti harjoitusta lasten fyysisille, psyykkisille ja sosiaalisille taidoille. Mm. Metsäeskareissa pyritään viettämään suuri osa ajasta ulkona, jolloin pystytään lisäämään lasten päivittäistä liikunnan määrää. Ulkona vietetty aika on myös lisännyt lasten omatoimisuutta, itsenäisyyttä ja vastuullisuutta. Monipuolinen ulkoympäristö on hyödyttänyt sekä arkoja että vilkkaita lapsia. Lapselle on tärkeitä muodostaa oma kohtainen luontosuhde, jotta lapsi alkaa kunnioittaa luontoa ja arvostaa kestävä kehitystä. (Green care Finland ry.)

Alle kouluikäisten liikuntasuosittelusten mukaan lasten pitäisi liikkua reippaasti vähintään kaksi tuntia päivässä. Fyysisen aktiivisuuden avulla pystytään ehkäisemään mielenterveysongelmia, lihavuutta, sydän- ja verisuonitautia, sekä

tuki- ja liikuntaelinsairauksia. Fyysinen aktiivisuus tukee lapsen ja nuoren terveellistä kasvua ja vaikuttaa positiivisesti fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliin toimintakykyyn. Lähes joka toisen lapsen ja nuoren liikunnan arvioidaan jäävän alle suositusten. Oleellisessa asemassa lasten ja nuorten aktiivisuuden edistämässä ovat vanhemmat ja ympäristö, jossa lapset elävät. (Mäkinen ym. 2015.)

9.4.2 Kahdenkeskinen aika

Kaikkien lasten perheissä oli useampi lapsi ja kahden lapsen mielestä olisi ollut kiva, jos heillä olisi ollut joskus ihan kahdenkeskistä aikaa perhetyöntekijän kanssa.

Esim. 1

Haastattelija: Oisko sulla jotain toiveita perhetyöntekijälle?

Lapsi B: Vaik se et voitais joskus tehdä kahestaan jotain.

Haastattelija: Mitä siä haluaisit sit tehdä?

Lapsi B: Olla ulkona ainakin ja leikkiä.

Esim. 2

Haastattelija: Mites, kun ne tätit tulee tääl käymään, ni onks ne vaan sun kanssa?

Lapsi D: Toinen on äitin kaa ja toinen on (sisaruksen) ja mun kans.

Haastattelija: Saat siä sellaista aikaa tädin kanssa, että (sisarusta) ei ole?

Lapsi D: En saa, mut haluaisin. Se olis kivaa.

Haastattelemamme lapset joutuivat jakamaan perhetyöntekijän huomion sisaruksensa kanssa. Ilmiselvästi lapset olisivat arvostaneet myös kahdenkeskisiä hetkiä perhetyöntekijän kanssa. Perhetyöntekijöiden resurssit eivät todennäköisesti riittäisi siihen, että he voisivat olla lasten kanssa kaksin niin usein kuin lapset haluaisivat. Myös perhetyön luonne määrittelee sen, että työtä tehdään koko perheen kanssa yhdessä. Päättelimme lasten halun kahdenkeskisiin hetkiin johtuvan myös siitä, että perheessä on useampia

lapsia, jolloin vanhempien voi olla vaikeata jakaa huomiota kaikille tasapuolisesti.

Yhdessäolon aika on lapselle rakkauden mittayksikkö. Nykyisin vanhemmilla ei välttämättä ole mahdollisuutta viettää lapsen kanssa riittävästi aikaa. Vanhemmat joutuvat valintojen eteen päättäessään, jäävätkö kotiin lapsensa kanssa vai lähtevätkö omiin menoihinsa tai takaisin työelämään. Pienelle lapselle on tärkeää olla aikuisen kanssa jatkuvasti inhimillisessä vuorovaikutuksessa, jolloin hän saa tältä emotionaalista tukea ja säätelyä. Vanhemman saatavilla olo tunnetasolla on pienen lapsen tunnekehitykselle välttämätöntä. Lapsen kasvulle on tärkeää, että hän pääsee jakamaan tunteitaan vapaasti, sitä kautta hän myös kasvaa. Lasten ollessa nykyisin jo pienestä pitäen paljon kodin ulkopuolisissa toiminnoissa mukana, on tärkeää, että heidän päivittäiset perustarpeensa kohdataan muuallakin. (Kalland 2011, 288.)

Lapsen kehitykselle on tärkeää, että hänellä on kokemus siitä, että hän pystyy tuottamaan aikuiselle iloa. Lapsi haluaa, että aikuinen osaa ottaa vastaan ja huomaa lapsen tuottamia arkipäiväisiä hetkiä, jolloin hän haluaa olla aikuisen kanssa vuorovaikutuksessa. Hetket ovat pieniä, kuten leikkikahvin tarjoaminen tai iloisesti väritetty piirustus. Aikuinen ei niitä välttämättä huomaa tai osaa arvostaa arjen kiireessä. Lasten kanssa töitä tekevillä pitäisikin olla aikaa rakentaa lasten kanssa tunnesiteitä, jotka vaativat oman aikansa, mutta tuovat työskentelyyn jatkuvuutta. (Kalland 2011, 288-289.)

10 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuskysymyksinä työssämme olivat lasten kokemukset perhetyöstä ja lasten kokemukset osallisuudestaan perhetyöhön. Haastatellut lapset pitivät perhetyöntekijöiden käyntejä kotiin kivana asiana, joten tästä voidaan päätellä lasten pitävän perhetyöntekijöiden kanssa vietetystä ajasta. Kolme lapsista kertoi odottavansa innolla perhetyöntekijän tuloa kotiinsa ja miettivänsä ennakkoon tekemisen kohteita. Tästä päättelimme, että perhetyöntekijät olivat käyntikerroillaan aina huomioineet lapset ja tehneet heidän kanssa sitä, mitä lapset olivat halunneet. Tämä oli lisännyt lasten uskoa siihen, että heidän toiveillaan on merkitystä ja heillä on oikeus sanoa mielipiteensä heille tärkeään asiaan.

Haastatteluiden perusteella lasten kokemukset ovat olleet positiivisia ja perhetyön on koettu auttaneen perhettä, vaikka lapset eivät konkreettisia muutoksia perhe-elämään osanneetkaan mainita. Lapsilla oli tunne siitä, että asiat olivat paremmin nyt, kun perheessä kävi perhetyöntekijät. Lasten myönteinen suhtautuminen perhetyöhön voi osittain johtua myös lasten omista persoonista. Kaikki haastattelemamme lapset olivat hyvin reippaita ja innostuneen oloisia. Heistä välittyi tunne, etteivät he koe vieraita ihmisiä, jotka tulevat heidän koteihinsa, automaattisesti uhkaavana ja negatiivisena asiana. Jäimme miettimään, millainen kokemus perhetyöstä olisi ollut sellaisella lapsella, jolle vieraiden ihmisten tuleminen hänen kotiinsa olisi ollut kielteinen asia. Olisiko tällainen lapsi kokenut perhetyön mukavana asiana vai olisiko se näyttäytynyt hänen mielestään enemmän uhkaavana ja kielteisenä asiana?

Aleniuksen ja Erkkilän (2010) opinnäytetyössä lastensuojelun perhetyön asiakkaana olevien perheiden lapset pitivät perhetyötä useimmiten mukavana. Puolet lapsista koki, että välillä olisi päivistä riippuen ollut mukavampaa viettää aikaa omien kavereiden kuin perhetyöntekijän kanssa. Lapsista oli ollut erityisen mukavaa käydä perhetyöntekijän kanssa retkellä ja he olivat nauttineet yhteisestä ajasta kerhossa tai leirillä.

Toisena tutkimuskysymyksenä selvitimme, millaisia kokemuksia lapsilla on heidän omasta osallisuudestaan perhetyöhön. Haastatelluista lapsista kaksi ilmaisi tyytyväisyytensä perhetyöntekijöihin ja työhön, jota perheiden kotona on tehty. Lapset on mitä ilmeisimmin otettu huomioon heidän ikänsä edellyttämällä tasolla. Kolme lapsista koki, että he saavat päättää mitä he tekevät perhetyöntekijöiden kanssa. Heitä myös kuunnellaan, kun he ilmaisevat mielipiteensä. Yhden lapsen kokemuksen perusteella sisarus sai aina päättää leikin valinnasta ja koki, ettei hän saa vaikuttaa siihen, mitä perhetyöntekijän kanssa tehdään.

Kaikilla haastateltavilla lapsilla oli myös toiveita perhetyöntekijöille. Toiveita esitettiin kahdenkeskisestä ajasta perhetyöntekijän kanssa ja ulkoilusta. Kaikissa perheissä, joissa kävimme, oli useampi lapsi. Todennäköisesti toive kahdenkeskisestä ajasta johtui siitä, että lapset jakavat vanhempiansa huomion arjessa sisarustensa kanssa ja vanhempien aika menee suurelta osalta arjen

pyörittämisessä. Päättelimme lasten innokkuudesta, jolla he puhuivat leikkimisestä perhetyöntekijöiden kanssa, että vanhemmat eivät ehkä ehdi leikkiä lasten kanssa niin paljon kuin lapset haluaisivat. Lapset saattoivat ajatella, että he saisivat perhetyöntekijältä jakamatonta huomiota.

Innanen (2001) tutki väitöskirjaansa varten kuinka lapset kuvailevat suhdettaan vanhempiinsa. Tavallinen ja kiireetön yhdessäolo nousi kirjoituksissa parhaimmiksi lapsuus- ja nuoruusmuistoiksi. Elämän arkisuus oli keskeisessä osassa nuorten muistoja. Parhaimmiksi asioiksi suhteissa vanhempiinsa nuoret nostivat läheisyyden ja suoranaisen tekemättömyyden. Heidän mukaansa mahdollisuus olla vanhemman kanssa kahden oli parasta. Vanhempien läsnäolon koettiin olevan parasta, vaikka mitään ei tehtykään.

Paavola (2014) haastatteli ja keräsi lomakekyselyllä opinnäytetyöhönsä kuudesluokkalaisten kokemuksia vanhempiensa kanssa vietetystä ajasta. Tavoitteena oli tuottaa tietoa lasten näkökulmasta kuinka he ovat kokeneet ajanvieton perheen kesken. Tulosten mukaan lapset kokevat, että heillä on tarpeeksi yhteistä aikaa vanhempiensa kanssa. Viikonloppuisin lapsilla on enemmän yhteistä aikaa vanhempien kanssa kuin arkena. Aikaa he viettävät vanhempien kanssa yleensä ruoan valmistamisen ja ruokailun aikana, televisiota katsoessa ja ulkoillessa.

Haastatteluissa esiin tullut toive ulkoilusta voi johtua osaksi haastattelujen aikana olleesta hyvästä ilmasta. Haastatteluiden aikana olivat ulkona kevään ensimmäiset lämpimät päivät, joten tällä saattoi olla vaikutusta vastauksiin. Mietimme vuodenajan merkitystä lasten vastauksiin. Jos haastattelut olisi tehty syksyn pimeänä aikana, olisiko ulkoilu ollut edelleen lasten toiveissa? Oman kokemuksemme perusteella tiedämme kuitenkin, että lapset viihtyvät ulkona, vaikka sää ei olisikaan hyvä. Riittää, että on oikeanlaiset vaatteet päällä. Lapset olivat olleet perhetyöntekijöiden käyntien aikana ulkona, mutta ulkoilua toivotaan lisää.

Lasten vastaukset toiveista olivat mielestämme varsin vaatimattomia. Mietimme jossakin vaiheessa, että olisiko vastauksista saatu enemmän irti tarjoamalla lapsille valmiita vaihtoehtoja. Pesjön (2010) opinnäytetyössä lapsille oli annettu vaihtoehtoiksi mm. käynti elokuvissa, syödessä, musiikkikonsertissa

tai ratsastamassa. Lapset olivat iältään 7—15-vuotiaita ja he olivat luku- ja kirjoitustaitoisia. Haastateltavamme lapset olivat alle kouluikäisiä, jotka eivät suurella todennäköisyydellä olisi osanneet lukea tai kirjoittaa. Halusimme omassa työssämme antaa äänen lasten kokemuksille, joten mielestämme olisi ollut liian johdatteluvaa antaa lapsille valmiita vastausvaihtoehtoja.

Haastateltavien lasten vähyyteen emme voineet vaikuttaa, syitä perheiden poisjäämiseen emme tiedä. On kuitenkin selvää, että haastateltujen määrän ollessa suurempi, olisimme saaneet kattavampia vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Olisimme saaneet enemmän aineistoa, josta olisi voinut etsiä yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia ja saaneet näin tehtyä laajemman analysoinnin. Jäimme miettimään, kuinka erilaiset tulokset olisivat olleet, mikäli kaikkien viidentoista perheen lapset olisivat olleet haastateltavina. Tutkimukseen ilmoitettuivat todennäköisesti sellaiset perheet ja lapset, jotka olivat kokeneet perhetyön hyvänä asiana. Kaikki haastattelemamme lapset olivat pitäneet perhetyöntekijöiden käynneistä perheissä. Uskomme, että poisjääneiden perheiden joukosta olisi voinut löytyä perhe tai perheitä, joiden lapsi ei ehkä olisi kokenut perhetyötä positiivisena asiana. Olisi ollut mielenkiintoista päästä haastattelemaan myös lapsia, joilla olisi ollut negatiivinen kokemus perhetyöstä ja vertailla heidän vastauksiaan muiden vastauksiin.

Kokemuksemme lasten haastatteluista ovat hyvin pitkälti samanlaisia kuin Helavirralla (2007), joka haastatteli omaa väitöskirjaansa varten lastensuojelun asiakkaina olevia lapsia. Lasten haastattelut etenivät lasten tahdissa ja aiheet vaihtuivat hyvinkin nopeasti. Haastattelussa tärkeintä oli virittäytyminen lapsen tasolle ja kuunteleminen. Haastattelun aikana lapset eivät pysyneet paikoillaan, vaan heille oli luontaisempaa liikkuminen ja kertominen asioista leikin välityksellä.

Haastateltavat lapset ottivat meidät hyvin vastaan ja heidän kanssaan oli helppo tehdä yhteistyötä. Tämä halukkuus yhteistyöhön näkyy mielestämme saaduissa vastauksissa, joista näkyy lasten reippaus ja rohkeus kohdata vieraat haastattelijat. Uskomme, että nämä lapset valikoituivat haastateltaviksemme juuri reippautensa ja rohkeutensa vuoksi. Arkojen ja ujojen lasten

haastattelemisen ei olisi tuottanut tutkimukseemme juurikaan tietoa. Haastatellut lapset olisivat voineet myös kieltäytyä haastattelusta kokonaan mm. vieraiden ihmisten läsnäolon, pahan mielen tai jännittämisen vuoksi.

Jännittäminen vaikutti osaltaan varmasti siihen, että lapset vastasivat useaan kertaan vastauksiin, ettei tiedä. Lasten iällä saattoi myös olla vaikutusta. Lapset eivät ehkä ymmärtäneet kaikkia kysymyksiä, vaikka esitimme kysymyksemme hyvin lyhyesti ja yksinkertaisesti. Lasten haastattelujen sujumista ei voinut ennalta tietää. Tutkimuksen toteutuessa olemme todella tyytyväisiä saaduista tuloksista. Pääsimme myös tutustumaan neljään ainutlaatuihin ja mukavaan lapseen. Teimme omat johtopäätöksemme siitä, miksi emme löytäneet vastaavia tutkimuksia tai opinnäytetöitä alle kouluikäisten lasten haastatteluista: vanhempien lasten haastattelun toteuttaminen on helpompaa. Uskomme, että vanhemmilta lapsilta olisi saanut laajempia vastauksia, koska heille olisi voinut esittää monimuotoisempia kysymyksiä.

11 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Eettinen sitoutuneisuus ohjaa tutkimusta. Tutkija huolehtii, että tutkimusasetelma on sopiva, tutkimussuunnitelma laadukas ja raportointi hyvin tehty. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 127.) Tutkimusraportti on tutkimuksen keskeinen luotettavuuden osa-alue ja raportointi laadullisen tutkimuksen kulmakivi (Valli & Aaltola 2015, 86). Eettisyys ja luotettavuus lasten kanssa oli huomioitava erityisen hyvin tutkimusta tehdessä. Pohdimme eettisiä kysymyksiä tutkimusprosessin eri vaiheissa tutkimuksen näkökulman valitsemisesta käytäntöjen järjestämiseen ja tulosten julkaisemiseen.

Tutkimuksen alussa on ratkaistava, mitä ja miten lapselle tutkimuksesta ja sen tarkoituksesta kerrotaan niin, että lapsi sen ymmärtää (Karlsson & Karimäki 2012, 47). Tutkittavalle pitää selventää tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus ja kertoa selkeästi, että hänellä on oikeus kieltäytyä tutkimuksesta. Tämän lisäksi tutkijan on varmistettava tutkittavalta, että hän ymmärtää mihin hän on osallistumassa. (Kuula 2011, 107, 142; Kallinen ym. 2015, 151; Ranta & Kuula-Luumi 2017, 415.) Sensitiivisistä aiheista tutkimusta tekevän tutkijan on aina muistettava, ettei hän voi milloinkaan olla täysin varma, kuinka vapaa-

ehtoista tutkittavan osallistuminen loppujen lopuksi on (Kuula 2011, 143; Kallinen ym. 2015, 151). Lasten kohdalla tutkijan on tarkkailtava haastattelun aikana lapsen jaksamista ja lopetettava haastattelu, jos lapsi näin haluaa (Raittila ym. 2017, 316).

Tutkittavalle on kerrottava riittävästi tutkimuksen tavoitteista ja mihin aineistoa aiotaan käyttää, jotta hän pystyy antamaan suostumuksensa osallistumisesta. Tutkija voi antaa tiedot joko suullisesti tai kirjallisesti infokirjeessä. Kirjeessä on mainittava perustiedot tutkimuksesta sekä tutkimuksen tavoitteet ja menetelmät, joita tutkittavien kanssa käytetään. Kirjeessä on hyvä myös näkyä tutkijan yhteystiedot. Vaikka tutkija saakin varsinaisen suostumuksen lapsen osallistumisesta hänen vanhemmiltaan, on hyvä laittaa lapsille oma kirje. (Kuula 2011, 100–101; Kallinen ym. 2015, 150 – 151.) Eettisyyden huomioimme tutkimusprosessissa kysymällä lasten ja vanhempien kirjallisen luvan haastattelun tekoon. Annoimme lapsille kirjeen, jossa kerrottiin selkeästi ja lyhyesti tutkimuksen tarkoituksesta ja tavoitteista. Lasten lisäksi vanhempien mielipide tutkimukseen osallistumisesta kysyttiin. Vanhemmille toimitimme tutkimuksesta perhetyöntekijöiden mukana lupakirjeen, jossa toimme esille tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuuden ja mahdollisuuden kieltäytyä osallistumisesta missä vaiheessa tahansa.

Tutkimus tehtiin pienelle joukolle, jolla oli tiettyjä ominaisuuksia. Haastattelujen nauhoittaminen ja litterointi lisäsivät luotettavuutta (Isoherranen 2012, 164). Luotettavuuden lisäämiseksi selostimme tarkasti ja selkeästi tutkimuksen toteutuksen. Tarkka selostus kohentaa tutkimuksen luotettavuutta (Hirsjärvi ym. 2015, 232). Kerroimme haastattelupaikoista, haastatteluihin käytetystä ajasta, mahdollisista häiriötekijöistä, virhetulkinnoista ja arvioimme omaa toimintaamme haastattelutilanteissa (Hirsjärvi ym. 2015, 232). Tulosten luotettavuuden lisäämiseksi olemme ottaneet haastatteluista lyhyitä lainauksia. Tutkimukseemme osallistui neljä lasta, mikä on mielestämme pieni määrä. Tuloksia voidaan kuitenkin pitää luotettavina ja tietoa antavina, sillä ne kertovat juuri haastateltavien lasten mielipiteistä ja kokemuksista. Lapset olivat haastattelutilanteissa avoimia ja rehellisiä.

Pohdimme tarkasti mitä oli eettistä ja epäeettistä selvittää tutkimuksessamme, sekä miltä lapsia tutkimuksessamme täytyi suojella. Arvioitavina olivat myös

millaiset tutkimustulokset ovat lapsille haitaksi ja mihin tietoihin liittyi salassapito-
tovelvollisuus. (Karlsson & Karimäki 2012, 48). Haastattelujen ja tutkimustu-
lostien raportoinnissa huolehdittiin anonymiteetistä. Lasten tai heidän sisarus-
tensa nimiä, ikää tai sukupuolta ei julkaistu tutkimuksen missään vaiheessa.
Käytimme heistä koodeja lapsi A, lapsi B, lapsi C ja lapsi D. Opinnäytetyös-
sämme ei ilmene mistä Kouvolan alueelta vastaukset ovat tulleet tai kuka per-
heessä käynyt perhetyöntekijä on ollut. Litteroinnit hävitettiin tutkimuksen val-
mistuttua. Emme vaarantaneet lasten tai perheiden yksityisyyttä tutkimukses-
samme, vaan poistimme kaikki tunnistetiedot ennen julkaisua.

Tutkimusta aloittaessa on jo hyvä pohtia, millaisia tunnistetietoja haastatelta-
vasta tarvitaan. Myös tutkimuksen arkistointivaiheessa on tärkeää miettiä,
mitkä tunnistetiedoista ovat tarpeellisia. Osa tunnistetiedoista sisältyy haasta-
teltavien omiin tietoihin, kuten haastateltavan nimi ja ikä. Jotkut tunnistetie-
doista voivat tulla esiin itse haastattelussa. Riippuen siitä kuinka arkaluontoi-
nen haastattelun sisältö on, tutkija joutuu päättämään, kuinka paljon tunniste-
tietoja joutuu vähentämään, jotta haastateltavan anonymiteetti säilyy. Haastat-
telun voidaan katsoa olevan anonyymi, jos monella haastateltavalla on sa-
manlaisia tunnusomaisia piirteitä eikä henkilö ole tunnistettavissa toimenpi-
teillä, jotka ovat kohtuullisesti toteutettavissa. (Ranta & Kuula-Luumi 2017,
418–419.)

Perhetyöntekijöiden toimittamissa kirjeissä korostimme vanhemmille perheen
yksityisyyden suojelemista ja tutkimuksen luotettavuutta. Kerroimme hävittä-
vämmen nauhoitetut haastattelut heti työmme valmistuttua ja huolehtivamme
anonymiteetistä koko tutkimuksen ajan. Emme myöskään halunneet tietää mi-
tään perheiden taustoista, sillä se olisi saattanut vaikuttaa haastattelutilantei-
siin ja kysymysten esittämisiin liian johdatteluvasti. Lasten kertomuksia ei ana-
lysoitu niin, että heidän kertomuksia olisi vertailtu perhetyöntekijöiden tietoihin.
Tutkimuksemme käsittää puhtaasti sen, millaisena lapset ovat perhetyönteki-
jän käynnit perheessä kokeneet. Valmistunut raportti ja tutkimustulokset ovat
perheille nähtävissä perhetyöntekijöiden kautta.

12 TUTKIMUKSEN RELIABILITEETTI JA VALIDITEETTI

Tutkimus pyritään aina tekemään oikein, jotta virheitä ei syntyisi. Tulosten luotettavuus ja pätevyys kuitenkin vaihtelevat. Siksi on arvioitava tehdyn tutkimuksen luotettavuutta. Luotettavuuden arviointi voidaan tehdä käyttämällä monia erilaisia mittaus- ja tutkimustapoja. Perinteisesti tutkimuksen luotettavuutta on kuvattu termeillä reliabiliteetti ja validiteetti. (Metsämuuronen 2006, 56; Hirsjärvi ym. 2015, 231—232.)

Reliabiliteetilla ilmaistaan mittaustulosten toistettavuus, eli yritetään osoittaa, että tutkimuksen tulokset eivät ole sattumanvaraisia. Tarkoituksena on, että jos samaa ilmiötä mitataan samalla mittarilla monta eri kertaa, pitäisi vastausten olla eri kerroilla lähellä toisiaan. Kahden tutkijan päätyessä samaan tulokseen, on tutkimuksen tulos reliabeli. Myös saman henkilön tutkiminen eri tutkimuskerroilla samalla lopputuloksella vahvistaa tutkimuksen reliabiliteetin. (Metsämuuronen 2006, 56; Hirsjärvi ym. 2015, 231.) Tutkimuksemme reliabiliteettia lisää se, että meitä oli kaksi analysoimassa tuloksia. Suoritimme haastattelut yhdessä, joten olimme kummatkin paikalla näkemässä haastattelutilanteen.

Määrällisissä tutkimuksissa kyselyiden tulokset voivat olla hyvinkin epäluotettavia, vaikka tutkijoilla olisi käytössä ennakkoon testattuja mittareita tuloksen selvittämiseksi. Tämä voi johtua kyselyihin vastanneiden omista tulkinnoista kysymysten suhteen. Usein laadullisessa tutkimuksessa ulkopuolisten ei ole mahdollista päästä kuulemaan tutkijan nauhoittamia haastatteluita tai hänen tekemiä merkintöjä haastattelun tapahtumista, joiden avulla lukija pääsisi muodostamaan oman kuvan tapahtumista. Monesti lukija on tutkijan oman kuvauksen varassa siitä, mitä haastattelussa on tapahtunut. (Silverman 2013, 298.) Pyrimme tuomaan tutkimuksemme paljon lasten suoria kertomuksia haastattelutilanteista. Varmistimme kuitenkin, ettei perheiden tunnistaminen ole mahdollista.

Tutkimuksen validiteetilla pyritään tutkimaan sitä, että tutkimuksessa todellakin mitataan sitä asiaa mitä on ollut aikomus mitata. Tutkittavien vastauksia tulkitessaan ei tutkija voi olla täysin varma, miten vastaaja on kysymyksen ymmärtänyt. Tämä pätee varsinkin lapsia haastateltaessa. Tutkijalla voi olla oma

alkuperäinen ajattelumalli, jonka mukaan hän käsittelee vastauksia. Tulosten validiutta voidaan parantaa niin, että tutkimuksen aineiston kerääjiä on useampia. Analysointi ja tulkinta voidaan tehdä useamman tutkijan toimesta. (Metsämuuronen 2006, 56; Hirsjärvi ym. 2015, 231, 23.) Analysoimme aineiston yhdessä, mikä lisää tutkimuksen validiteettia.

13 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessimme tuntui pitkältä ja monivaiheiselta, mutta sen toteuttaminen sujui lähes suunnitelmien mukaan. Kirjoittaminen kesällä toi omat haasteensa perheen arjen pyöryksessä ja vaati melkoista itsekuria. Valmistumisen siinä silmissä, kirjoitimme sinnikkäästi jotakin joka päivä. Prosessin etenemistä hidasti ajoittain se, että emme saaneet ohjausta haastavissa tilanteissa ohjaavan opettajan ollessa kesälomalla. Opimme prosessin aikana tiimityöskentelyn tärkeydestä ja hyvästä vuorovaikutuksesta. Parityöskentelyssä on aina tärkeää kysyä ja kuunnella parin mielipiteitä asioista. Pystyimme hyvin vaihtamaan ajatuksia, kokemuksia ja mielipiteitä keskenämme. Toimiminen yhdessä oli sujuvaa, sillä kumpikin antoi oman panoksensa työn tekemiseen. Oli mielenkiintoista tutkia aihetta, joka kiinnosti aidosti. Motivaatio pysyi yllä koko prosessin ajan.

Parityöskentelyssä erityisen hyvää oli se, että pystyimme kannustamaan toisiamme matkan varrella. Tuki, rohkaisu ja myötätunto auttoivat varsinkin niissä haastavissa tilanteissa, joissa turhautuneisuus ja väsymys työn etenemisestä nousivat esille. Kirjoittamisessa iso merkitys oli aikataulutuksella. Olimme tehneet suunnitelman opinnäytetyön etenemisestä ja halusimme siinä pysyä. Teoriaan perehtyessä ja kirjoittaessa opimme perhetyöstä paljon, mikä auttaa tulevaisuudessa meitä työssämme perheiden parissa.

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaisena lapset perhetyön kokevat ja miten he kokevat olevansa perhetyössä mukana sekä antaa tutkimuksen tulosten perusteella kehittämisideoita perhetyöntekijöille. Tavoitteenamme oli saada lasten ääni kuuluville, ja mielestämme onnistuimme tässä tavoitteessa hyvin. Lapset saivat kertoa perhetyöhön liittyvistä asioista rauhassa omaan tahtiinsa ja olimme aidosti kiinnostuneita heidän vastauksistaan. Tutkimuksen

aihe oli ajankohtainen lasten osallisuuden ja lapsinäkökulmaisten tutkimusten arvostuksen lisääntyessä.

Olisimme toivoneet saavamme haastateltavia lapsia enemmän, jotta olisimme voineet kartoittaa laajemmin Kouvolan alueen asiakasperheiden lasten kokemuksia perhetyöstä. Perhetyöntekijät toimittivat tutkimuskirjeen 15 perheelle, joista 4 perhettä suostui haastatteluun. Määrä on pieni, mutta toisaalta olimme varautuneet siihenkin, että emme saa haastateltavia lainkaan. Usein tällaiset haastattelututkimukset eivät ole erityisen suosittuja. Opinnäytetyöprosessimme alussa mietimme perheiden motivoimiseksi arvontaa paikalliseen sisäliikuntapuistoon, mutta tilaaja arvioi sen lahjomiseksi. Jos arvonta olisi suoritettu, olisi osallistujia saattanut olla enemmän.

Vaikka tutkimukseemme osallistuneiden määrä ei ollut suuri, pystyimme aineistosta nostamaan esille haastateltujen lasten kokemuksia perhetyöstä ja sen osallisuudesta. Lasten näkökulman esille saaminen auttaa perhetyöntekijöitä jatkossa huomioimaan lasten tarpeita ja kehittämään työtään niin, että se olisi enemmän lapsilähtöistä. Tulosten perusteella perhetyöntekijät voivat huomioida työssään lasten toiveet ja perehtyä epäkohtiin, joita tuloksista ilmeni.

Lapset haastateltavina ja koti haastattelutilana tekivät tutkimuksestamme hyvin erityisen. Haastateltavat lapset olivat todella reippaita, avoimia ja rehellisen oloisia, ja yhteistyö sujui hyvin. Haastattelutilanteisiin leikkillisyyttä ja luontevuutta toi mukanaamme kulkenut matkalaukku, joka sisälsi lapsille kivaa tekemistä. Kotona lapset myös pääsivät esittelemään meille omia lelujaan ja itselle tärkeitä asioita, joita oli hyvä välillä katsella ja palata sitten taas haastattelukysymyksiin.

Mukaan lähteneet perheet olivat tutkimuksessa innolla mukana. Heistä oli mukava olla apuna tutkimuksemme toteuttamisessa ja arvostamme tätä todella paljon. Arvostamme myös sitä, että pääsimme tekemään haastattelut perheiden koteihin. Uskomme kodin haastatteluympäristönä antaneen meille enemmän tietoa lapsen kokemuksista verrattuna siihen, että olisimme tavanneet lapsen jossakin julkisella paikalla. Perhetyö tapahtuu pääasiassa lasten kotona, joten tutussa ympäristössä oleminen muistutti lasten mieliin paremmin ne asiat, joita he tekevät perhetyöntekijöiden kanssa.

Aihetta olisi jatkossa mielenkiintoista tutkia niin, että lasten lisäksi haastateltaisiin myös vanhempia ja perhetyöntekijöitä. Tuloksia olisi hyödyllistä vertailla, jotta pystyttäisiin näkemään, miten työntekijät omasta mielestään ovat ottaneet lapset huomioon ja ovatko vanhemmat huomanneet lasten tilanteessa muutosta perhetyön myötä. Nyt haastateltavanamme olivat perheen lapset, jolloin meiltä jäi puuttumaan tutkimuksessa se varsinainen syy, miksi perheessä tehdään perhetyötä. Olimme päättäneet jättää sen tietoisesti pois, mutta olisi toisaalta ollut mielenkiintoista tietää, kuinka lapset itse olisivat määrittäneet perhetyön syyn heidän perheessään.

Pidämme lasten yksilöllisiä mielipiteitä ja ajatuksia tärkeinä, sillä ne ovat merkityksellisiä juuri näille lapsille. Tutkimuksen aihe oli mielenkiintoinen, tärkeä ja sydäntä lähellä. Tutkimme aihetta suurella sydämellä, sillä haluamme tehdä tulevaisuudessa töitä lasten ja perheiden parissa. Koemme kutsumukseksemme tehdä työtä, jossa pääsee konkreettisesti auttamaan ja tukemaan perheitä. Perhetyöntekijät tekevät arvokasta työtä perheiden hyväksi ja sellaista työtä mekin haluamme tehdä.

LÄHTEET

Ala-Hynnälä, H. & Kettunen, M. 2010. Perhetyön toteuttaminen alle kouluikäisten lasten perheissä. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/13211> [viitattu 7.10.2017].

Alenius, M. & Erkkilä, A. 2010. Lasten näkemyksiä lastensuojelun perhetyöstä. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/14280> [viitattu 7.10.2017].

Araneva, M. 2016. Lapsen suojeleminen ja päätöksenteko. Käsikirja lapsen asioista päättävälle. Liettua: Talentum Media Oy.

Green Care Finland ry s.a. Luonto lasten kehityksessä. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.gcfinland.fi/green-care/vaikuttavuus/luonnon-terveytta-edistavat-vaikutukset/luonto-lasten-kehityksessa/> [viitattu 9.8.2017].

Halttunen, S. & Kettumäki, A. 2013. Lasten kokemuksia perhetyöstä Kanta-Hämeen alueen perhetyön yksikössä vuonna 2012. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/53714> [viitattu 7.10.2017].

Heino, T. 2013. Lastensuojelun tilastot, asiakkaat ja palvelut. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 5. uudistettu painos. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 84-107.

Heinonen, H. & Sinko, P. 2013. Sosiaalityöntekijät lastensuojeluprosessia johtamassa. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 5. uudistettu painos. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 121-132.

Helavirta, S. 2007. Lasten tutkimushaastattelu — Metodologista hermistymistä, joustoa ja tasapainottelua. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.julkari.fi/handle/10024/101030> [viitattu 2.7.2017].

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2015. Tutki ja kirjoita. 20. Painos. Helsinki: Tammi.

Hotari, K-E., Oranen, M. & Pösö, T. 2013. Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 5. uudistettu painos. Tampere: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 149-164.

Hurtig, J., 2003. Lasta suojelemissa : etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Lapin yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://lauda.ulapland.fi/handle/10024/61733> [viitattu 15.5.2017].

Hyvärinen, T. & Teirivaara, H. 2010. Lohduttaako kukaan Nyytiä? Työntekijöiden kokemuksia lapsilähtöisyyden toteutumisesta Lahden kaupungin kotipalvelun perhetyössä. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/22705> [viitattu 7.10.2017].

Hyytinen, R. 2013. Lapsen todellistuminen huumeperheen kuntoutuksessa. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 5. uudistettu painos. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 246-263.

Innanen, M. 2001. Kiireetön yhdessä oleminen nuorille laatu-aikaa tärkeämpää. Väitöskirja. Saatavissa: <https://www.jyu.fi/ajankohtaista/arkisto/2001/03/tiedote-2007-09-18-15-02-57-635627> [viitattu 7.10.2017].

Isoherranen, K. 2012. Uhka vai mahdollisuus – Moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:18. Helsinki: Yliopistopaino.

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2012. Perheen parhaaksi – Perhetyön arkea. 2. uudistettu painos. Porvoo: Bookwell Oy.

Kaikko, K. & Friis, L. 2013. Menetelmät lastensuojelun tukena. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 5. uudistettu painos. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 108-120.

Kalland, M. 2011. Tuula Tamminen: Lapsen ja lapsuuden puolestapuhuja. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland, M. (toim.) Varhaislapsuuden tunnesiteet. 1. painos. WSOYpro Oy. 287-289.

Kallinen, K., Pirskanen, H. & Rautio, S. 2015. Sensitiivinen tutkimuksessa. Menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. United Press Global.

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä — Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Suomen Yliopistopaino: Juvenes Print.

Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. 2017. Sosiaalityön käsikirja. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Karlsson, L. & Karimäki, R. (toim.) Sukelluksia lapsinäkökulmaiseen tutkimukseen ja toimintaan. 2012. 2. korjattu painos. Jyväskylä: Jyväskylän Yliopistopaino.

Kouvolan kaupunki 2013. Lapsiperhetyön yksikkö aloittaa 1.5.2013. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.kouvola.fi/index/lapsiperheelle/uutiset/2013/04/6G7DxgRBN.html> [viitattu 27.7.2017].

Kouvolan kaupunki 2017. Kotiin vietävät palvelut lapsiperheille. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.kouvola.fi/material/attachments/hyvinvointipalvelut/esitteet/QfY5exNTv/Kotiinvietavatpalvelut_lapsiperheet-web.pdf [viitattu 31.7.2017].

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2. uudistettu painos. Jyväskylä: Osuuskunta vastapaino.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Mannerheimin Lastensuojeluliitto s.a. Leikin merkitys lapselle. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/lasten_leikit/leikin_merkitys_lapselle/ [viitattu 15.7.2017].

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. 1. painos. Jyväskylä: International Methelp Ky.

Muukkonen, T. 2013. Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. 5. uudistettu painos. Tampere: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 165-175.

Myllärniemi, A. 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä – jäsenyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Heikki Waris –instituutti Soccan ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja 6/2007. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://www.socca.fi/file/90/Lastensuojelun_perhetyo_ammattikaytantona.pdf [viitattu 7.7.2017].

Mäkinen, T., Borodulin, K., Tammelin, T. & Alapappila, A. 2015. Fyysinen aktiivisuus. WWW-dokumentti. Päivitetty 14.9.2015. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/ohjeet-ja-tukimateriaali/menettelmat/hyvinvointi-ja-terveystottumukset/fyysinen-aktiivisuus> [viitattu 9.8.2017].

Määttä, P. & Rantala, A. 2016. Tavallisen erityinen lapsi. Onnistuneen yhteistyön arvoitusta ratkomassa. 2. painos. Juva: PS-Kustannus.

Paavola, A. 2014. Lapsiperheiden yhteinen aika lasten kokemana : "Me tehdään ruokaa ja puhutaan". Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/74370> [viitattu 7.10.2017].

Pelto-Huikko, K. 2017. Vastaava ohjaaja. Haastattelu 3.3.2017. Kouvolan kaupunki, Perhetyö ja lapsiperheiden kotipalvelu.

Perkiömäki, S. & Toivonen, M. 2016. Lapsi keskiössä: Tehostetun perhetyön työntekijöiden näkemyksiä pienten lasten osallisuudesta. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/119955> [viitattu 7.10.2017].

Pesiö, S. 2010. Lastensuojelun perhetyö lasten näkökulmasta. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/20633> [viitattu 7.10.2017].

Pesäpuu ry s.a. Nallekortit. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://verkko-kauppa.pesapuu.fi/product/1/nallekortit> [viitattu 26.2.2017].

Pitkänen, A. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Työkirja ammattikorkeakouluun. E-Oppi Oy.

Raitanen, M. 2016. Haastattelu tiedonhankinnan menetelmänä ja aineiston analyysi. PDF-esitys. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu.

- Raittila, R., Vuorisalo, M. & Rutanen, N. 2017. Lasten haastattelu. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 312-335.
- Ranta, J & Kuula-Luumi, A. 2017. Haastattelun keruun ja käsittelyn ABC. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.) Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino. 413-426.
- Roos, P. & Rutanen, N. 2014. Metodologisia haasteita ja kysymyksiä lasten tutkimushaastattelussa. *Varhaiskasvatuksen Tiedelehti. Journal of Early Childhood Education Research Vol. 3, No. 2, 2014, 27–47.*
- Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.
- Rönkkö, L. & Rytönen, T. 2010. Monisäikeinen perhetyö. 1. painos. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Siltanen, N. 2009. Lasta varten: perhetyöntekijöiden kokemuksia lapsen huomioimisesta lastensuojelun perhetyössä. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. saatavissa: <http://www.theseus.fi/handle/10024/2554> [viitattu 7.10.2017].
- Silverman, D. 2013. Doing qualitative research. 4. edition. London: Sage Publications Ltd.
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301
- Sosiaali- ja terveysministeriö 2016. Sosiaalihuoltolaki—soveltamisopas.
- THL 2015. Perhetyö. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/perhetyo> [10.2.2017].
- THL 2016. Lapset ja perheet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/hyvinvointi-ja-terveyserot/eriarvoisuus/elamankulku/lapset-ja-perheet> [viitattu 1.3.2017].
- Tilastokeskus 2017. WWW-dokumentti. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/perh/2016/perh_2016_2017-05-26_tie_001_fi.html [viitattu 6.6.2017].
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilén, M., Hansen, M., Janhunen, T., Kytöpuu, K., Salo, S., Seppänen, P., Seppänen, S. & Tapio, N. 2014. Perhe ja perhetyö. Teoksessa Vilén M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Lasten Keskus ja Kirjapaja Oy: Helsinki, 9-59.

Arvoisat vanhemmat,

olemme valmistumassa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulusta sosionomeiksi ja opintojen päätteeksi teemme opinnäytetyön. Olemme valinneet yhteistyössä Kouvolan lapsiperhetyön kanssa aiheeksemme ”Perhetyö lapsen näkökulmasta”. Tutkimuksemme tavoitteena on selvittää millaisia kokemuksia perhetyön asiakkaana olevilla 6-7 vuotiailla lapsilla perhetyöstä ja sen osallisuudesta on.

Lähdemme tutkimuksessamme siitä, ettei meillä ole tarvetta tietää perheenne asiakkuuden syitä, koska se ei ole tutkimuksellinen kiinnostuksen kohteemme. Perhetyöntekijät eivät kerro meille etukäteen, miksi perheenne on asiakkaana, emmekä keskustele heidän kanssaan siitä haastattelujen jälkeenkään. Työmme pääpaino on siinä, miten lapsi on kokenut perhetyön perheessänne.

Haastattelemme lapsia heitä kunnioittaen ja heidän kokemuksiaan arvostaen. Haluamme tehdä lapsille haastattelutilanteesta mahdollisimman rennon ja mukavan tilanteen. Olemme itse äitejä ja toinen meistä on ollut lastenhoitajana ennen opintoja, joten lasten kanssa toimiminen on meille tuttua. Suoritamme opinnoissamme myös lastentarhanopettajan pätevyyden.

Haastattelut tehdään touko-kesäkuun 2017 aikana. Haastattelun pituutta on vaikea määrittää etukäteen: riippuu lapsestanne, kuinka hän innostuu puhumaan. Lapsellanne on oikeus keskeyttää haastattelu siinä vaiheessa, kun hän itse haluaa. Haastattelut nauhoitamme niiden myöhemmän käsittelyn helpottamiseksi. Haastattelunauhakäytössä ovat käytössä vain niiden litteroimista varten ja ne hävitetään heti tutkimuksen suorittamisen jälkeen. Lasten henkilöllisyys ei tule missään vaiheessa opinnäytetyösämme näkyviin.

Kouvolan kaupunki on myöntänyt luvan tutkimuksellemme, johon osallistuminen on teille täysin vapaaehtoista ja luottamuksellista. Arvostaisimme suuresti osallistumistanne. Suostuessanne tutkimukseen voitte toimittaa lupakirjeen perhetyöntekijälle 15.5.2017 mennessä. Tapaamisen voimme sopia perhetyöntekijän kautta tai sähköpostitse: mirjam.jääskeläinen@edu.xamk.fi tai anu.leinonen@edu.xamk.fi.

Mikäli olette kiinnostuneita tutkimuksemme tuloksista, toimitamme valmiin työn teille sen valmistuttua perhetyöntekijän kautta.

Ystävällisin terveisin

Mirjam Jääskeläinen ja Anu Leinonen

Hei, sinä 5-7-vuotias!

Olemme kaksi aikuisopiskelijaa ja meillä on koulussa tehtävä, johon haastattemme 5-7-vuotiaita lapsia.

Haluaisimme kuulla sinun ajatuksiasi perhetyöstä: mitä sinä olet tehnyt teillä käyvän perhetyöntekijän kanssa ja mitä haluaisit hänen kanssaan tehdä.

Haastattelua varten saisit valita jonkun sinulle mieluisan paikan, jossa voimme rauhassa jutella ja leikkiä. Haastattelun pituus on sinun päätettävissä ja keskeyttäminen on mahdollista missä tahansa vaiheessa.

Kiitokseksi osallistumisesta saat valita itsellesi lelun, joita kuljetamme matkailukussa. :)

Olisi mukava nähdä sinua!

Terveisin Anu ja Mirjam

